

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2023

Valerie Moravcová

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Politická korektnost jako ohrožení svobody slova?

Bakalářská práce

Autorka práce: Valerie Moravcová

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Sylvie Bláhová, PhD.

Hradec Králové 2023

Zadání bakalářské práce

Autor: Valerie Moravcová

Studium: F20BK0136

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: **Politická korektnost jako ohrožení svobody slova?**

Název bakalářské práce AJ: Political correctness as a threat to free speech?

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Ve své bakalářské práci se zaměřím na vymezení svobody slova na základě odborné literatury. Věnovat se budu i hranicím svobody slova a určení toho, které principy tyto hranice definují. Dále bych rozebrala samotný fenomén politické korektnosti spolu s dosazením do kontextu důvodu jeho vzniku. A v neposlední řadě budu zkoumat, zda-li je tzv. politická korektnost v souladu s hranicemi svobody slova, nebo jestli se jedná o zásah do svobody slova a zda-li je tento zásah ospravedlnitelný.

1. MILTON, John, *Areopagitika aneb řeč o svobodě tisku*, Překlad Josef Mikule. 1. vyd. Praha, CZ 1946
2. MILL, John Stuart, *On Liberty*, Dover Publications, Mineola, NY, 2002
3. FRIEDMAN, Marilyn & Jan, NARVESON, *Political Correctness*, Lanham, Maryland, USA 1994
4. DYSON, Eric Michael & Michelle GOLDBERG, *Political Correctness: The Munk Debates*, Toronto, CA 2018
5. DOYLE, C Andrew, *Free Speech And Why It Matters*, Boston, Massachusetts, USA 2022
6. HUGHES, Geoffrey, *Political Correctness: A History of Semantics and Culture*, Hoboken, New Jersey, USA 2009
7. KANT, Immanuel, *What is Enlightenment?*. In: *The Philosophy of Kant.*, New York, USA 1949

Zadávací pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Sylvie Bláhová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 19.9.2022

Prohlášení o původnosti bakalářské práce

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala pod vedením Mgr. Sylvie Bláhové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem veškeré použité prameny, zdroje a literaturu.

V Hradci Králové dne 12. 6. 2023

.....

Valerie Moravcová

Poděkování

Mé srdečné poděkování patří Mgr. Sylvii Bláhové, Ph.D. za její trpělivost, vstřícnost, pochopení, odborné vedení bakalářské práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat.

Ráda bych poděkovala i Miloslavu Moravcovi za to, že ve mě vždycky věřil.

Anotace

Moravcová, Valerie. *Politická korektnost jako ohrožení svobody slova?* Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická Fakulta, 2023, 57 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na vymezení svobody slova na základě odborné literatury a analyzuje fenomén politické korektnosti v kontextu svobody slova. Cílem práce je zkoumat hranice svobody slova a identifikovat principy, které tyto hranice definují. Dále se práce zabývá politickou korektností a kontextem jejího vzniku, kde přináší reflexi na to, zda je politická korektnost v souladu s hranicemi svobody slova, nebo zda představuje zásah do této svobody a zda-li je tento zásah ospravedlnitelný.

Jsou předloženy argumenty pro a proti zásahu politické korektnosti do svobody slova a je provedena reflexe na ospravedlnitelnost takového zásahu. Práce se také zaměřuje na možnosti nalezení rovnováhy mezi politickou korektností a svobodou slova. Tato práce si klade za cíl přispět k širšímu pochopení tématu politické korektnosti a svobody slova a poskytnout tak ucelený pohled na tuto leckdy kontroverzní problematiku.

Klíčová slova: svoboda slova, politická korektnost, hranice svobody slova, ospravedlnitelnost zásahu, veřejný diskurz, média

Annotation

Moravcová, Valerie. *Political correctness as a threat to free speech?* Hradec Králové: University of Hradec Králové, Philosophical Faculty, 2023. 57 pp. Bachelor Thesis.

This bachelor thesis focuses on the definition of freedom of speech based on the literature and analyses the phenomenon of political correctness in the context of freedom of speech.

The aim of the thesis is to explore the limits of freedom of speech and to identify the principles that define these limits. The thesis then examines political correctness and the context of its emergence, providing a reflection on whether political correctness is consistent with the boundaries of freedom of speech or whether it constitutes an interference with this freedom and whether this interference is justified.

Arguments for and against the interference of political correctness with freedom of speech are presented and a reflection is made on the justifiability of such interference. The thesis also focuses on the possibilities of striking a balance between political correctness and freedom of speech.

Keywords: freedom of speech, political correctness, limits of freedom of speech, justification of interference, public discourse, media

Obsah

Seznam použitých zkratk	10
Úvod	11
1 Svoboda slova	13
1.1 Historie a vývoj svobody slova	13
1.1.1 Antické prvopočátky	14
1.1.2 Středověk	15
1.1.3 Novověk	17
1.1.4 Moderní dějiny	20
1.1.5 Současné pojetí	24
1.2 Hranice svobody slova, jejich principy a zásah do svobody slova	25
1.3 Svoboda slova a její ukotvení v právním řádu	28
1.3.1 Česká právní úprava svobody slova a judikatura Ústavního soudu ČR	28
1.3.2 Ukotvení svobody slova v právním řádu Evropské Unie	30
2 Politická korektnost	32
2.1 Vývoj politické korektnosti jako fenoménu	32
2.2 Definice politické korektnosti	36
2.2.1 Principy politické korektnosti	37
2.3 Oblasti zájmu politické korektnosti	38
2.3.1 Rasa a etnický původ	38
2.3.2 Pohlavní a genderová rovnost	39
2.3.3 Sexuální orientace	39
2.3.4 Náboženství	40
2.3.5 Postižení, staří, nemocní	40
2.3.6 Sociální třída	40

2.4 Kontroverze a kritika politické korektnosti	41
2.4.1 Hyperkorektnost.....	42
3 Vliv politické korektnosti na svobodu slova a jejich vzájemná kompatibilita	43
3.1 Vybrané příklady omezení svobody slova v důsledku politicky korektního jazyka a jejich odůvodnění	43
3.1.1 Oslovování afroameričanů.....	43
3.1.2 Oslovování queer osob.....	44
3.1.3 Oslovování lidí se zdravotním postižením.....	45
4 Řešení a kompromis mezi politickou korektností a jejím vlivem na svobodu slova	46
4.1 Vzdělání jako cesta ke kompromisu mezi svobodu slova a politickou korektností	46
4.2 Otevřená diskuze jako řešení sporu mezi svobodu slova a politickou korektností	47
Závěr	49
Seznam literatury a internetových zdrojů	51
Internetové zdroje	54

Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

PSP ČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

EU – Evropská unie

ČTK – Česká tisková kancelář

USA – Spojené státy americké

LGBTQ+ – Lesby, geyové, bisexuálové, queer a další

Úvod

„Kdyby celé lidstvo mělo stejný názor a jen jediný člověk by nesouhlasil, neměla by většina sebemenší právo jednotlivce umlčet, stejně jako on jednotlivce by neměl právo umlčet většinu, i kdyby k tomu měl tu moc.“¹

Tato inspirativní myšlenka Johna Stuarta Milla silně rezonuje s otázkou, kterou si klademe v této bakalářské práci: Jaký je vztah mezi svobodou slova a politickou korektností? Svoboda slova je tožž jedním z nejcennějších principů moderní společnosti, který umožňuje otevřenou výměnu názorů, kritiku, inovace a rozvoj ducha. Avšak politická korektnost, která má za cíl chránit menšiny a omezit diskriminaci, se stále více uplatňuje v různých oblastech našeho života.

To nás přivádí k otázce: Zda politická korektnost představuje ohrožení svobody slova, nebo je spíše jejím posilováním? Je takový zásah do svobody slova ospravedlnitelný?

Cílem této bakalářské práce je vymezení svobody slova na základě odborné literatury. Věnovat se budu i hranicím svobody slova a určení toho, které principy tyto hranice definují. Dále bych rozebrala samotný fenomén politické korektnosti spolu s dosazením do kontextu důvodu jeho vzniku. A v neposlední řadě uvedu příklady a v závěru vyhodnotím, zda-li je tzv. politická korektnost v souladu s hranicemi svobody slova, nebo jestli se jedná o zásah do svobody slova a zda-li je tento zásah ospravedlnitelný.

V rámci bakalářské práce budou předloženy argumenty jak pro, tak proti, zásahu politické korektnosti do svobody slova. Bude provedena reflexe na ospravedlnitelnost takového zásahu a na to, zda jsou zde případy, kdy je omezení svobody slova nezbytné v zájmu ochrany určitých hodnot nebo jedinců. Práce se také zaměří na možnosti nalezení rovnováhy mezi politickou korektností a svobodou slova.

¹ MILL, John Stuart. *O svobodě myšlení a slova*. Přeložil Adam RŮŽIČKA, přeložil Andrea PRINZOVÁ. Praha: Institute H21, 2020. Na ramenou obrů. ISBN 978-80-907820-0-6. s. 14.

Tato bakalářská práce si mimo jiné klade za cíl přispět k širšímu pochopení tématu politické korektnosti a svobody slova a poskytnout tak ucelený pohled na tuto leckdy kontroverzní problematiku. Bude se opírat o odbornou literaturu a analyzovat argumenty a teorie předních autorů zabývajících se tímto tématem. Důraz bude kladen na kritické myšlení a objektivní hodnocení.

Tato práce je přínosná v kontextu současného politického a kulturního dění, kdy se otázka politické korektnosti a svobody slova stává středobodem mnoha společenských debat. Věřím, že výsledky této práce přispějí čtenářům ke komplexnějšímu a informovanějšímu rozhodování o kontroverzní otázce, která zkoumá, zda se dá považovat „Politická korektnost jako ohrožení svobody slova?“ a poskytnou užitečné poznatky i pro další výzkum a otevrou další diskuzi právě v oblasti svobody slova a politické korektnosti.

1 Svoboda slova

Svoboda slova, též označována i jako svoboda projevu, je základním principem a hodnotou, která formuje demokratické společnosti po celém světě. Jedná se o jeden z nejcennějších a nejklíčovějších aspektů lidských práv, který umožňuje lidem napříč všemi sociálními skupinami vyjadřovat své myšlenky, názory a informace beze strachu z cenzury, omezování nebo represí ze strany státu či jiných autorit.

Svoboda slova jako taková je esencí svobodné a vyspělé společnosti, kde je každému dáno rovné právo přispívat k veřejnému diskurzu a zapojovat se tak do debat a formovat kolektivní vědomí.

1.1 Historie a vývoj svobody slova

Historie svobody slova je bohatá a složitá problematika, která se táhne přes tisíciletí a prostupuje různými společenskými, politickými a kulturními kontexty. Avšak v průběhu dějin se objevilo několik významných momentů a událostí, které formovaly či bezprostředně ovlivnily chápání a rozvoj svobody slova. Tyto okamžiky jsou neodmyslitelně spojeny s politickými, filosofickými a sociálními pohyby ve společnosti a též i s představiteli, kteří se snažili prosazovat toto základní lidské právo. Vybrané historické mezníky v této práci poukazují na postupný vývoj a uznání svobody slova jako základního práva a hodnoty ve společnosti. Nicméně, je třeba si uvědomit, že i přes tyto pokroky se svoboda slova stále setkává s různými výzvami a omezeními, a to jak ve formě právních restrikcí, tak i prostřednictvím společenského tlaku a manipulace s informacemi.

Pochopení historie svobody slova je důležitý rámec pro reflektování a zkoumání role svobody slova v demokratických společnostech a pro prosazování jejího rozvoje a ochrany v budoucnosti.

„Kdo nezná svou minulost, je nucen ji opakovat.“

– George Santayana, *The Life of Reason*, 1905

1.1.1 Antické prvopočátky

Historie svobody slova, tak jak ji známe dnes, sahá až do dob starověku na území Řecka a Říma, takzvané antiky, kdy filozofové a myslitelé jako například Sokrates a Platón hájili právo na svobodné vyjadřování myšlenek a rozvíjení intelektuálního bohatství společnosti. V Athénách, kolébce demokracie, byla svoboda slova neodmyslitelnou součástí politického procesu. *„Neměli sice nastolený systém individuálních práv tak, jak je známe dnes, ale jednalo se spíše o koncept konkrétních povinností, privilegií a výsad občanské společnosti“*.² Občané měli právo vyjádřit své názory na veřejném shromáždění, které se nazývalo ekklesia³. Zde se diskutovalo o záležitostech města, přijímaly se rozhodnutí a hájily se různé stanoviska. Tato forma politické participace byla základem pro rozhodování a vytváření zákonů.

V průběhu času se tento koncept stále více rozvíjel, významně ovlivněn filozofií, politickými ideologiemi a sociálními změnami.

Svoboda slova v ale antické době nepředstavovala bezchybné ideální paradigma, jak by se na první pohled mohlo zdát. Příkladem realistického antického pohledu na svobodu slova je například Sokratova věta, kterou vyřkl během svého soudu. Sokrates byl obviněn z tří zločinů: z kažení mládeže, odmítání oficiálních bohů/zavádění nových božstev a poškozování státního zřízení⁴. V procesu, který je znám jako sokratovský proces, byl předveden před lidový soud, který se skládal z 500 občanů.

Sokrates se bránil sám a nepřijal obvyklé rétoriky a obranné řečníky. Během procesu se pokusil použít dialogické verbální metody, aby přesvědčil soudce o své nevinosti a hodnotě filosofie. Nicméně, jeho přímý a nekompromisní přístup k vyhýbání se konvenčním názorům a kladení otázek kriticky, vedl k jeho odsouzení. Sokratovo odsouzení je tak často spojováno s politickými intrikami a nevolí, kterou vyvolal mezi politickými a mocenskými elitami Athén. Jeho nezávislý přístup k poznání a kritickému myšlení byl vnímán jako potenciální

²MCHANGAMA, Jacob. Svoboda projevu: od Sokrata po sociální sítě. Praha: Institute H21, 2022. s. 20.

³FREEMAN, Charles. Řekové. Praha: Knižní klub 1996. s. 46.

⁴LOFBERG, J. O. The Trial of Socrates. The Classical Journal. 1928, roč. 23, čís. 8, s. 601–609.

ohrožení pro demokratický řád a tradiční hodnoty. Byla mu nabízena milost, dokonce i zproštění viny, podmíněné tím, že přestane filozofovat. Při této příležitosti ale pravil „*Děkuji vám, občané athénští, a jste hodní, ale budu poslouchat více boha nežli vás, a pokud budu dýchat a budu schopen, buďte jistí, že nepřestanu filozofovat a domlouvat vám a vykládat každému, s kýmkoli z vás se kdy potkám po svém obvyklém způsobu.*“⁵ Nakonec byl Sokrates odsouzen k popravě pomocí nápoje s jedem, konkrétně jedem z bolehlavu, který musel vypít. Toto rozhodnutí vyvolalo kontroverze a stalo se jedním z mnoha známých příkladů perzekuce svobodného myšlení a omezení svobody slova v antickém světě.

1.1.2 Středověk

Období středověku, které trvalo přibližně od 5. do 16. století⁶, bylo charakterizováno pevnou společenskou strukturou a dominancí církve, která měla značný vliv na svobodu vyjádření názorů a omezovala tím tak pluralitu diskurzu. Svoboda slova zde tedy byla znatelně omezená a veškeré občanské projevy byly podrobeny přísné kontrole. I vzhledem k silnému vlivu křesťanské teokracie měla církev téměř absolutní moc určovat, jaké myšlenky a názory jsou přijatelné, a které jsou naopak považovány za kacířství. Příkladem je případ francouzského kněze a filosofa Pierrea Abélarda, který žil v 12. století. Jeho učení a názory na teologii a etiku byly kritizovány církví a nakonec byl donucen se zříci svých názorů. Knihy, které napsal, byly zničeny. Tato událost demonstruje omezení svobody slova a cenzuru ve prospěch náboženské ortodoxie.

Také hereze, jako odchylky od přijatých náboženských dogmat, byly tvrdě potlačovány a kacířství bylo považováno za trestuhodný zločin. Za účelem odhalení a potlačení hereze byla zřízena inkvizice, která vyšetřovala a trestala jedince obviněné právě z hereze. „*Středověká inkvizice byla klíčovým nástrojem institucionalizace pronásledování společnosti - i když nefungovala a neexistovala jako jednotná instituce. Inkvizitoři sice byli jmenováni papežem, nicméně fungovali*

⁵ PLATÓN. Obrana Sokratova. 2., nezměň. vyd. Praha: I.L. Kober, 1904. s. 50.

⁶ LE GOFF, Jacques; ALESSIO, Franco; SCHMITT, Jean-Claude. Encyklopedie středověku. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-545-3. Kapitola Středověk, s. 741–753.

*jako nezávislá síť volných tribunálů.*⁷ Tato opatření, mnohdy i individuální nepřiměřené aktivity inkvizitorů, vedly k silnému potlačení svobodného vyjadřování a téměř znemožnění kritiky církve. *„Mašinérie pronásledování zavedená středověku inkvizici byla v průběhu staletí mnohokrát aktualizována a recyklována, a to náboženskými i světskými režimy. Její základní impulsy jsou možná pevně zakořeněny v lidské povaze a čekají na vhodný okamžik, aby zavedly novou ortodoxii a vyhledali nové kacíře.*“⁸

Kromě církevních zásahů bylo omezení svobody slova podporováno i feudálním systémem a šlechtici samotnými. Šlechta, která disponovala privilegovaným postavením, měla kontrolu nad přístupem ke vzdělání a stejně tak i k informacím. Tím pádem většina běžných obyvatel neměla přístup ke vzdělání a jejich schopnost kritického uvažování a rozvíjení kritické argumentace byla silně omezena.

Dalším prostředkem, který šlechta využívala k omezení svobody slova, byla moc nad soudním systémem. Šlechtici měli pravomoc potrestat ty, kteří vyjádřili názory, které jim byly nepohodlné. Tímto způsobem se snažili utlumit kritiku a zajišťovat, aby se veřejný diskurz pohyboval v rámci jejich kontrolovaných parametrů.

Zmínit musíme i zákony, které byly v té době platné. Jednalo se o různé nařízení a restrikce, které opět mohly trestat rouhání, urážky nebo pomluvy. Z doby vrcholného středověku je možné uvést příklad Zákoníku Justiniána I., známého jako Corpus Iuris Civilis, který byl kompilací právních předpisů vydávaných v Byzantské říši mezi 6. a 7. stoletím. Tento právní kodex obsahoval ustanovení omezující svobodu slova. Jedním z ustanovení v Digestách (části Pandectae) bylo zákaz publikování nebo šíření heretických, rouhavých nebo nepřijatelných textů.⁹ Kdo byl obviněn z takového jednání, mohl čelit různým trestům, včetně ztráty majetku, vyhnanství nebo uvěznění. Cílem tohoto ustanovení bylo potlačit odlišné náboženské názory a udržet jednotu a ortodoxii ve společnosti.

⁷ DEANE, Jennifer Kolpacoff. A History of Medieval Heresy and Inquisition, 2011. s. 101. ISBN 9780742555754.

⁸ MCHANGAMA, Jacob. Svoboda projevu: od Sokrata po sociální sítě. Přeložil Andrea PRINZOVÁ. Praha: Institute H21, 2022. ISBN 978-80-907820-2-0. s. 72.

⁹ Digesta, neboli, Pandekty: vybrané části = Digesta, seu, Pandectae : fragmenta selecta. Přeložil Peter BLAHO, přeložil Jarmila BARTOŠIKOVÁ, přeložil Michal SKŘEJPEK, přeložil Jakub ŽYTEK, přeložil Radek ČERNOCH. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2019. Fontes iuris romani. ISBN 978-80-246-3063-2.

Celkově se tedy dá konstatovat, že středověká kritika autorit či projevy antipatie směřující proti panovníkovi, šlechtě či církvi, byly přísně trestány a potlačovány.

Je však třeba poznamenat, že i ve středověku existovaly instituce, které poskytovaly určitou ochranu svobody slova. Například v univerzitním prostředí, jako například v pařížské Sorbonně nebo v italských univerzitách, se intelektuálové a učenci mohli angažovat v diskuzích a debatách bez obav z bezprostředního zásahu šlechty. Tyto instituce poskytovaly sice omezený, ale relativně svobodnější prostor pro intelektuální výměnu názorů.¹⁰

1.1.3 Novověk

Svoboda slova v novověku představovala jednu z klíčových otázek, která se dotýkala nejen politického a náboženského života té doby, ale bezprostředně zasahovala i do kulturního vývoje společnosti. Toto období bylo charakterizováno změnami ve společnosti, nárůstem vědeckého myšlení, objevy a rozvojem tisku. Svoboda slova se stala palčivou otázkou, která se týkala práva jednotlivců vyjadřovat své názory a kritiku veřejně.

Vrcholný novověk, který můžeme zhruba definovat jako období od 16. až do 18. století, přinesl určité změny ve vnímání a výkonu svobody slova. Byl to období, kdy se Evropa potýkala s náboženskými a politickými konflikty, které měly zásadní dopad na svobodu slova. Na druhou stranu během tohoto období se začalo prosazovat myšlení a ideály osvícenství, které klade důraz na rozum, svobodu a rovnost. Myšlenkové proudy, jako je liberalismus a humanismus, zdůrazňovaly důležitost individuální svobody a práva na svobodný projev.

Osvícenští myslitelé, jako například John Locke či Jean-Jacques Rousseau, hájili svobodu slova jako nezadatelné právo jednotlivce a jako základní prvek demokratické společnosti. V jejich dílech zdůrazňovali význam svobodného výrazu, svobody tisku a práva na vyjadřování názorů bez cenzury. Nicméně, i přes

¹⁰ MCHANGAMA, Jacob. Svoboda projevu: od Sokrata po sociální sítě. Přeložil Andrea PRINZOVÁ. Praha: Institute H21, 2022. ISBN 978-80-907820-2-0. s. 60.

rostoucí důraz na svobodu slova, nebyla tato svoboda absolutní. Vrcholný novověk byl stále dobou, kdy existovaly určité formy cenzury a omezení projevu. Vlády a církevní instituce si stále nárokovaly právo regulovat a kontrolovat veřejné vyjádření. Bylo zavedeno mnoho omezení týkajících se tisku, například vydávání povolení pro tisk, cenzurní praxe a zakazování nebezpečných nebo kacířských textů. Důležitým aspektem svobody slova v této době byla také otázka náboženské tolerance. Náboženské konflikty, jako byla reformace a protireformace, vedly k pronásledování a omezení svobody vyznání a vyjádření náboženských názorů. Nicméně se také objevily snahy o uznání náboženské tolerance a ochranu menšinových náboženských skupin.

Ve vrcholném novověku tak lze říci, že svoboda slova byla předmětem diskuzí a rozporů. Byla vnímána jako důležitý prvek vývoje a rozvoje společnosti, ale zároveň existovaly omezení a regulace, které se snažily udržet kontrolu nad veřejným projevem. Osvícenští myslitelé však přinesli důležité myšlenky a principy, které ovlivnily další vývoj svobody slova a demokratických hodnot v moderním světě, o tom pojednává následující kapitola.¹¹

Celkově lze říci, že v novověku se svoboda slova postupně rozvíjela a stávala se důležitým principem pro rozvoj společnosti. Přesto však byla stále vystavena různým omezením a cenzurním opatřením, která bránila plné realizaci tohoto práva.

V novověku se objevilo mnoho významných představitelů, kteří hájili a prosazovali svobodu slova. Jedním z nejvýznamnějších filozofů a myslitelů tohoto období byl John Milton. V jeho slavném díle *Areopagitica* z roku 1644 obhajuje svobodu tisku a vyjadřování bez cenzury. Jedná se o jeden z dodnes nejvýznamnějších dokumentů podporujících svobodu slova. Dílo je pojato jako apel na anglický parlament, který v té době přijal cenzurní opatření a zavedl předběžnou cenzuru tisku. Milton ve svém díle vehementně brání svobodu slova a argumentuje, že cenzura je nespravedlivá a neúčinná. Oponuje názoru, že vláda by měla mít kontrolu nad tiskem a rozhodovat, co je povolené a co zakázané.

¹¹ MANDELOVÁ, Helena, Ilona PARÍZKOVÁ a Eliška KUNSTOVÁ. Dějiny novověku. Liberec: Dialog, 2003. ISBN 80-86761-04-5.

Autorova argumentace se opírá o různé aspekty. Za prvé zastává názor, že „svobodné vyjadřování názorů a diskuse přispívají ke společenskému pokroku a pravdě.“¹² Milton také tvrdí, že „pravda je nejlepší ochranou proti chybným myšlenkám a lidská schopnost rozlišovat mezi pravdou a nepravdou by měla být ponechána nezávisle na jakémkoli autoritativním zásahu.“¹³ Dále argumentuje, že omezení svobody slova zabraňuje rozvoji individuálního a intelektuálního potenciálu společnosti. Zároveň zastává názor, že otevřená diskuze a různorodost názorů podněcují myšlenkovou rozmanitost a kreativitu. Bez svobody slova bychom, podle Johna Milтона, byli omezeni na jednotný a omezený způsob myšlení, což by bránilo intelektuálnímu růstu a inovacím. Dalším důležitým bodem v Areopagitice je Miltonova víra v lidskou schopnost rozlišovat mezi dobrem a zlem. Tvrdí, že „lidé mají schopnost posoudit si sami, co je pravdivé a co není, a neměli by být podrobováni vnější kontrole a cenzuře.“¹⁴ V díle se také objevuje argument, že společnost by měla mít důvěru v individuální rozum a svobodu svědomí. V konečném důsledku se dá říci, že zastával názor, že pravda má svou vlastní sílu a že není potřeba ji potlačovat či regulovat.

Voltaire, původním jménem François-Marie Arouet, byl francouzský filozof, spisovatel a představitel osvícenství. Jeho přínos k myšlení o svobodě slova a svobodnému projevu je zásadní. Byl známý svými kritickými postoji vůči náboženskému dogmatismu, intoleranci a politickému útlaku. Voltaire totiž prosazoval myšlenku, že lidé mají právo vyjadřovat své názory či myšlenky bez omezení a cenzury. V jeho dílech, jako je například *Candide* nebo *Filozofický slovník*, se vysmíval dogmatickým náboženským představám a autoritě církve. Ve svých spisech často hájil svobodu myšlení a svobodu slova jakožto základního práva jednotlivce. Jeho slavná věta, „*Nesouhlasím s tím, co říkáte, ale až do smrti budu hájit vaše právo to říkat.*“, je symbolem jeho postoje k svobodě slova. Tento slavný výrok nicméně nepochází z pera Voltaira, ale jedná se o větu z díla

¹² MILTON, John, *Areopagitika aneb řeč o svobodě tisku*, Překlad Josef Mikule. Praha, 1946. s. 25

¹³ Tamtéž, viz citace č. 9, s. 45.

¹⁴ Tamtéž, viz citace č. 9, s. 27-28.

The Friends of Voltaire (Přátelé Voltaira), který napsala anglická spisovatelka Evelyn Beatrice Hallová.¹⁵

Voltaireovo dílo a jeho odvaha kritizovat mocenské struktury měly hluboký vliv na myšlení a diskurz o svobodě slova. Jeho myšlenky o názorové rozmanitosti, toleranci a právu jednotlivce na svobodné vyjádření se staly základem pro pozdější formulaci práv svobody slova nejen ve francouzské ústavě. Zmíněné myšlenky o svobodě slova ovlivnily nejen jeho současníky, ale také mnoho dalších intelektuálů a politiků po celém světě. Jeho zásadní přínos k svobodě slova přetrval a jeho názory a postoje jsou stále důležitým zdrojem inspirace pro ty, kteří se zajímají o obranu svobody projevu a názorovou pluralitu.

Ve střední Evropě se o svobodu slova zasloužil také Johann Gottfried Herder, německý filozof a básník. Herder zdůrazňoval důležitost kulturních rozdílů a pluralismu názorů. Věřil, že svoboda slova je klíčovým faktorem pro rozvoj a obohacení společnosti.

Ve snaze omezit svobodu slova v raném novověku se však také objevily snahy ze stran státních autorit, potažmo církve. Cenzura byla běžnou praxí, která měla za cíl kontrolovat a omezovat veřejné vyjádření názorů, zejména pokud se týkala náboženských či politických témat. Například Index zakázaných knih, který vydávala římskokatolická církev od roku 1559, sloužil k omezení přístupu ke knižnímu obsahu považovanému za nebezpečný nebo kacířský.¹⁶

1.1.4 Moderní dějiny

Začátek moderních dějin je definován propuknutím Velké francouzské revoluce. Ta probíhala v letech 1789 až 1799 a myšlenky svobody slova a svobody tisku se staly důležitými prvky boje proti absolutistickému režimu. Francouzská revoluce přinesla Deklaraci práv člověka a občana (1789), která uznávala svobodu projevu

¹⁵ GARBER, Marjorie B. Quotation marks, Routledge, 2003. ISBN 0-415-93746-9. s. 20.

¹⁶ NOVOTNÝ, Josef. O četbě zapověděných knih dle nyní platných zákonů církevních. In: Časopis katolického duchovenstva, ročník 1909. s. 27.

jako základní lidské právo. Článek 11 deklarace stanovil, že „*svoboda projevu je jednou z nejcennějších svobod*“ a že „*nikdo nemůže být pronásledován za své názory, s výjimkou případů, kdy jsou projeveny protizákonné činy.*“¹⁷

V průběhu americké revoluce, která se konala v letech 1775 až 1783, se myšlenky svobody slova také staly zásadními. V Deklaraci nezávislosti (1776), kterou podepsali zástupci třinácti kolonií, bylo uvedeno, že „*všichni lidé mají určitá nezadatelná práva, včetně práva na život, svobodu a hledání štěstí.*“¹⁸ Deklarace nezávislosti také zdůraznila důležitost svobody projevu a tisku jako prostředků pro vyjadřování nesouhlasu s vládou a ochranu individuálních práv.

Svoboda slova v rámci těchto revolucí byla důležitou součástí boje proti autoritářskému režimu a zlepšení postavení občanů. Tyto revoluce přinesly inspiraci pro budoucí formulaci a ochranu svobody slova ve společnostech a státních ústavách. I když implementace těchto ideálů v praxi nebyla vždy bezchybná, tyto historické události ovlivnily vývoj svobody slova ve světě a vytvořily důležité precedenty pro její ochranu.

Během 19. a 20. století se svoboda slova stala klíčovým principem moderních demokracií a byla pevně zakotvena v právních normách a ústavních zákonech.

V tomto období vznikla významná díla a z řad občanů vzešly osobnosti, které hájily a prosazovaly svobodu slova.

Jedním z představitelů a obhájců svobody slova byl britský filozof John Stuart Mill. Ve svém díle *O svobodě* z roku 1859 argumentoval, že „*svoboda slova je nezbytnou podmínkou pro rozvoj a pokrok společnosti.*“¹⁹ Podle Milla by mělo být dovoleno svobodně vyjadřovat i názory, které jsou kontroverzní, nebo dokonce odlišné od mainstreamu, protože pouze tak může docházet k objevování nových pravd

¹⁷ Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Deklarace práv člověka a občana [online]. 2023 [citováno 25. 06. 2023]. Dostupný Z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Deklarace_pr%C3%A1v_%C4%8Dlov%C4%9Bka_a_ob%C4%8Dana&oldid=22913755>

¹⁸ Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Deklarace nezávislosti Spojených států amerických [online]. c2023 [citováno 25. 06. 2023]. Dostupné Z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Deklarace_nez%C3%A1vislosti_Spojen%C3%BDch_st%C3%A1t%C5%BD_americk%C3%BDch

¹⁹ MILL, John Stuart. *O svobodě*. Praha: Ottovo nakladatelství, 1913.

a zajišťování pluralitního veřejného diskurzu. Mill byl celkově ve své době velmi nadčasový svými názory. Jako příklad můžeme uvést jeho esej Poddanství žen z roku 1896, kde si jako hlavní metu své eseje dává za úkol interpretovat příčiny všeobecného přesvědčení, že „*zásada, která řídí nynější společenské poměry mezi oběma pohlavími – právní podřízenost jednoho pohlaví druhému – jest sama sebou bezprávním a nyní jednou z hlavních překážek pokroku lidského a že měla být nahrazena zásadou úplné rovnosti, nepřipouštějící ani moc nebo výsad se strany jedné, ani nepředpokládající neschopnost ze strany druhé.*“²⁰ Toto tvrzení, že ženy jsou rovnými partnery v životě, lze považovat za opravdu moderní.

Dalším významným představitelem byl americký novinář a spisovatel Henry Louis Mencken. Svými ostrými komentáři a satirou se stal hlasem svobody slova a kritikem politické korupce a dogmatismu. Jeho práce, jako například kniha *In Defense of Women* z roku 1918, upozorňovaly na nutnost svobodného a otevřeného vyjadřování názorů bez ohledu na společenské tabu.

V průběhu let se také objevily výrazné příklady omezení svobody slova. Například v nacistickém Německu byla svoboda slova systematicky potlačována a cenzurována. Režim Adolfa Hitlera omezil projev, tisk a média, aby kontroloval veřejné mínění a šířil svou propagandu.²¹

Dalším příkladem omezení svobody slova byl komunistický režim v Sovětském svazu. Zde bylo vyžadováno, aby veškerý projev a tisk byl v souladu s oficiální ideologií a propagandou komunistické strany. Názory a informace, které se odchýlily od stranické linie, byly potlačovány a autoři těchto názorů mohli čelit perzekuci.²²

²⁰ MILL, John Stuart. *Poddanství žen*. Vyd. Praha: Vydavatelstvo Časopisu českého studentstva, 1890. s. 3.

²¹ JANÁČEK, Pavel. *Protectorát Čechy a Morava: expanze cenzury, plánování literatury (1939-1945)*.

In: KOL. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2491-6. Kapitola V zájmu národa, s. 915–983.

²² STELMAKH, Valeria. *Reading in the context of censorship in the Soviet Union*. *Libraries & Culture*. Winter 2001, s. 143–151.

Závěrem nesmíme opomenout díla autorů Noama Chomského a Isaiaha Berlina, jelikož oba ve svých dílech zdůrazňují význam svobody slova pro rozvoj demokratické společnosti a ochranu individuální svobody. Jejich myšlenky a příspěvky nás dodnes podněcují k zamyšlení nad tím, jak zajistit svobodu slova jako základní lidské právo a zároveň respektovat různé pohledy na danou problematiku a jak omezit zneužití této svobody.

Isaiah Berlin, britský politický teoretik a filosof, se zabýval otázkou svobody a pluralismu. V jeho eseji *Two Concepts of Liberty*, vydané roku 1958, Berlin rozlišuje mezi pozitivní a negativní koncepcí svobody. Negativní svoboda je chápána jako absence vnějších omezení a zásahů do jednotlivcovy autonomie, zatímco pozitivní svoboda se zaměřuje na schopnost jednotlivce realizovat své vlastní cíle a potenciál. Berlin zdůrazňuje, že tyto dvě koncepce svobody nejsou vždy snadno propojitelné a mohou mít protichůdné důsledky. V kontextu svobody slova Berlin upozorňuje na nutnost respektovat různorodost názorů a bránit právo každého jednotlivce vyjádřit své myšlenky, i když se s nimi nesouhlasíme. Berlin také varuje před nebezpečím, které přináší absolutistické a totalitní ideologie, které omezují svobodu slova a otevřený diskurz.²³

Noam Chomsky se ve svém díle zaměřil na analýzu moci, manipulace médií a omezení svobody slova. Chomsky argumentuje, že „*média ve vlastnictví velkých korporací často slouží jako nástroje propagandy a omezují různorodost názorů.*“²⁴ Ve své knize *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media* z roku 1988 popisuje, jak mocenské struktury ovlivňují způsob, jakým jsou zpravodajské příběhy vybírány, prezentovány a interpretovány. Podle Chomského je důležité, aby občané měli přístup k různorodým informacím a názorům, aby mohli tvořit informovaná rozhodnutí a aktivně se účastnit veřejného života.²⁵

²³ BERLIN, I., „TWO CONCEPTS OF LIBERTY,“ *Four Essays On Liberty*, (Oxford, England: Oxford University Press, 1969), p. 118-172

²⁴ CHOMSKÝ, Noam. *Manufacturing consent: the political economy of the mass media : with a new introduction by the authors*. New York: Pantheon Books, [2002]. ISBN 0-375-71449-9.

²⁵ Tamtéž, viz citace č. 23.

1.1.5 Současné pojetí

Svoboda slova je jednou z klíčových hodnot demokratické společnosti a jedním z nejdůležitějších aspektů lidských práv. V aktuálním pojetí se svoboda slova týká práva jednotlivců vyjadřovat své názory, informovat, hledat, přijímat a šířit informace bez cenzury, omezování nebo násilí ze strany státu nebo jiných subjektů. V digitálním věku se svoboda slova stala ještě komplexnějším tématem. Internet a sociální média umožnily každému jednotlivci vyjádřit své názory a sdílet informace s globálním dosahem. To otevřelo nové možnosti pro rozmanitost názorů, participaci veřejnosti a demokratický dialog. Zároveň však s sebou přineslo i nové výzvy a dilemata. Jednou z těchto výzev je regulace obsahu na internetu.²⁶ S rozšiřujícím se množstvím informací a rozšířením dezinformací či fake news vzniká potřeba určitým způsobem filtrovat a kontrolovat obsah. Nicméně, rozhodování o tom, co je považováno za škodlivý obsah a jaké jsou meze svobody projevu, je náročné. Je třeba najít rovnováhu mezi ochranou jednotlivců před nenávisným projevem, dezinformacemi a šířením extremistického obsahu a zároveň ochranou svobody projevu a rozmanitosti názorů.²⁷ Dalším problémem je fenomén online obtěžování a kyberšikany. Anonymita na internetu umožňuje lidem snadno šířit nenávislné komentáře, vyhrožovat a napadat ostatní. To vede ke snižování schopnosti jednotlivců svobodně a bezpečně vyjadřovat své názory a zapojovat se do online diskuzí. Ochrana jednotlivců před online obtěžováním je proto nezbytná a zároveň je třeba najít způsoby, jak umožnit svobodu slova bez ohrožování bezpečnosti a pohody jednotlivců.

Další výzvou je ochrana soukromí a ochrana dat. V digitálním věku jsou naše osobní informace stále více sledovány a sbírány. To může mít dopad na svobodu slova, protože lidé se mohou cítit sebekorektně a omezovat své vyjádření z obav o následky. Zároveň je třeba zabezpečit, aby naše soukromí nebylo porušováno a naše osobní data nebyla zneužívána.

²⁶ KLANG, Mathias; MURRAY, Andrew. *Human Rights in the Digital Age*. Routledge, 2005.

²⁷ GREGOR, Miloš; VEJVODOVÁ, Petra. *Fake News - Nejlepší kniha o dezinformacích a manipulacích!!!*. první. vyd. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4.

Ve světle těchto výzev je důležité, aby právní rámec a regulace byly transparentní, spravedlivé a zohledňovaly rozmanitost a pluralitu společnosti. Zároveň je důležité, aby jednotlivci byli mediálně gramotní a schopni kriticky posuzovat informace, kterým jsou vystaveni.

Významné představitele v současném pojetí svobody slova lze nalézt v aktivistech, akademikách, novinářích a organizacích, které se snaží prosazovat svobodu slova a ochranu lidských práv. Příkladem je Edward Snowden, který upozornil na masivní sledování a porušování soukromí²⁸. Dále pak např. organizace jako Amnesty International nebo Reportéři bez hranic, které se angažují v ochraně svobody slova a novinářských práv po celém světě.

V závěru lze konstatovat, že svoboda slova v aktuálním pojetí je neustále se vyvíjejícím konceptem, který je významným aspektem demokratické společnosti. Je zde tedy nutné nalézt rovnováhu mezi ochranou jednotlivců před škodlivým obsahem a zachováním otevřeného a inkluzivního prostoru pro svobodu projevu. Svoboda slova je nadále nezbytná pro rozvoj společnosti, demokratický dialog a ochranu lidských práv ve 21. století. Možná i více, než kdy předtím.

1.2 Hranice svobody slova, jejich principy a zásah do svobody slova

Svoboda slova, jako jedno z nejdůležitějších lidských práv, není absolutní a existují určité hranice, které ji omezují. Tyto hranice jsou stanoveny s cílem chránit další základní práva a zajišťovat fungování demokratické společnosti. Při definování hranic svobody slova je klíčové zohlednit několik principů:

1. Ochrana veřejného zájmu: Svoboda slova může být omezena, pokud je to nezbytné pro ochranu veřejného zájmu a veřejného blaha. To znamená, že veřejné instituce mohou omezovat určité projevy, které ohrožují veřejné zdraví, bezpečnost,

²⁸ Edward Snowden: the whistleblower behind the NSA surveillance revelations. The Guardian [online]. 2013 [cit. 2023-06-06]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/09/edward-snowden-nsa-whistleblower-surveillance>

mravnost nebo veřejný pořádek. Příkladem může být regulace obscénního materiálu, dětské pornografie, teroristické propagandy a podobně.²⁹

2. Ochrana individuálních práv: Svoboda slova nemůže být zneužita k poškozování cti, reputace a práv jednotlivců. Například pomluva, urážky, hanobení a šíření falešných informací mohou být považovány za porušení práv jednotlivců a mohou být omezeny v rámci ochrany těchto práv.³⁰

3. Ochrana zranitelných skupin: Svoboda slova musí být vyvážena s ochranou zranitelných skupin včetně menšin, etnických a náboženských skupin, žen, dětí apod. Projevy nenávisti, diskriminace a šíření nenávistných ideologií mohou být omezeny, aby se zamezilo jejich negativním dopadům na tyto skupiny.³¹

Klíčové je poznamenat, že stanovení hranic svobody slova je složitý proces, který vyžaduje vyváženost a respektování základních hodnot demokracie. Různé země a právní systémy mají různé přístupy k určování a uplatňování těchto hranic. Při omezování svobody slova, na základě výše uvedených principů, je důležité zajistit, aby veškeré jednání bylo v souladu s mezinárodním právem, dodržovalo zásady právního státu a nebylo zneužíváno k potlačování odlišných názorů nebo omezení demokratického dialogu. Hranice svobody slova tedy představují rámec, který omezuje určité projevy, které by mohly ohrozit jiná práva nebo způsobit škodu jednotlivcům či společnosti jako celek. Ve světě je mnoho různých příkladů hranic a omezení hranic svobody slova, ale v rámci tohoto akademického textu se zaměřuji na české příklady, protože cílem je demonstrovat tyto principy jako obecné a uvést je jako příklady. Těmi hranicemi jsou:

²⁹ Nejvyšší správní soud | Veřejný zájem musí být přesvědčivě odlišen od zájmu soukromého. www.nssoud.cz [online]. [cit. 2017-11-29].

³⁰ Občané unie a jejich práva. Evropský parlament [online]. [cit. 2023-05-17].

Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/145/obcane-unie-a-jejich-prava>

³¹ Strategie sociálního začleňování. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [online]. [cit. 2023-05-26].

Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Strategie+sociálního+začleňování+20212030.pdf/dfd1647d-ebf7-efe3-e797-efcf865cb171>

1. Pomluva a urážky: Pomluva je zveřejnění nepravdivých informací, které poškozují čest a reputaci jednotlivce. Urážka je pak projevem záměrného napadení osobnosti a ponižování jiné osoby. Tyto projevy mohou být omezeny, protože porušují práva a svobodu jednotlivců. Je třeba důkladně zvážit, zda je projev opravdu nepravdivý a poškozující a zda omezení svobody slova je přiměřené.³²

2. Nenávistný projev: Nenávistný projev, anglicky *hate speech*, zahrnuje projevy, které šíří nenávist, diskriminaci a násilí vůči určitým skupinám na základě jejich rasy, náboženství, etnického původu, pohlaví nebo sexuální orientace. Takové projevy jsou obecně považovány za nelegální, protože ohrožují lidská práva, podněcují nenávist a mohou vést k násilí. Omezení svobody slova v tomto případě slouží k ochraně zranitelných skupin a udržení míru a tolerance ve společnosti.³³

3. Teroristická propaganda: Šíření materiálů, které podporují, ospravedlňují nebo podněcují teroristické aktivity, je většinou považováno za hrozbu veřejné bezpečnosti a může být omezeno. Tento druh obsahu se snaží manipulovat s myšlením jednotlivců a podněcovat k násilí a terorismu. Omezení svobody slova v tomto případě se zaměřuje na ochranu bezpečnosti občanů a prevenci teroristických útoků.³⁴

4. Obscenita a pornografie: Obsah považovaný za obscénní nebo pornografický je často regulován z důvodu ochrany veřejné mravnosti, dětí a veřejného pořádku. Tento druh obsahu může být považován za nevhodný a poškozující, zejména pokud je šířen ve veřejném prostoru. Omezení svobody

³² ČESKO. § 184 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - znění od 5. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p184>

³³ HOLMES, Kim. The Origins of "Hate Speech". The Heritage Foundation [online]. [cit. 2023-01-16].

³⁴ CORTE IBÁÑEZ, Luis de la. *Logika terorismu*. Praha: Academia, 2009. 321 s. ISBN 9788020017246.

slova v tomto případě se snaží zachovat morální a etické hodnoty společnosti a chránit zranitelné jednotlivce, zejména děti.³⁵

5. Komerční klamavá reklama: Reklama, která je klamavá a zavádějící a má za cíl zmást spotřebitele a poškodit jeho zájmy, může být regulována. Omezení svobody slova v této oblasti se zaměřuje na ochranu spotřebitelů před manipulativními praktikami a klamavou reklamou, která může vést k finančním ztrátám nebo jiným nepříznivým důsledkům.³⁶

1.3 Svoboda slova a její ukotvení v právním řádu

1.3.1 Česká právní úprava svobody slova a judikatura Ústavního soudu ČR

Svoboda slova je jedním ze základních práv občanů, jenž je pevně zakotveno v českém právním řádu. V České republice je toto právo zaručeno Ústavou České republiky, konkrétněji Listinou základních lidských práv a svobod, která je zde nejvyšším právním dokumentem. Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 stanovilo vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. a ústavního zákona č. 295/2021 Sb.³⁷ Uvedený ústavní dokument v článku 17 stanoví, že každý má „právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.“³⁸ Tento článek je prvním ustanovením druhého oddílu, který pojednává o právech politických. Toto dominantní umístění mimo jiné dokazuje, že důležitost svobody slova je nezpochybnitelná. Bez ní by občané

³⁵ ČESKO. § 191 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - znění od 5. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p191>

³⁶ ČESKO. Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb. *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-40#p1-1>

³⁷ LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD ČR. PSP ČR. [online]. Praha. [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

³⁸ Tamtéž, viz citace č. 9, článek 17 (2)

nemohli vykonávat nejen další politická práva, jako například právo se pokojně shromažďovat, ale její absence by bránila ve svobodném uplatňování petičního práva či by explicitně omezovala i „*právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.*“³⁹

Článek 17 Listiny základních lidských práv a svobod rovněž ve svém čtvrtém odstavci stanovuje podmínky, za kterých lze omezit svobodu slova v České republice. Konkrétní příklady těchto omezení je předmětem kapitoly 1.2, ve které se budu věnovat problematice hranic a omezení svobody slova a souvisejícím aspektům této problematiky.

Judikatura Ústavního soudu České republiky, v oblasti svobody slova, představuje důležitý zdroj právních principů a rozhodnutí, která mají vliv na výklad a uplatnění tohoto základního práva. Ústavní soud je totiž nejvyšším orgánem ochrany ústavnosti v České republice a je zodpovědný za posuzování právních předpisů s ústavou a dalšími ústavními zákony.⁴⁰

Judikatura zmíněného Ústavního soudu se vztahuje k různým aspektům svobody slova. Například se jedná o ochranu svobodného projevu, ochranu novinářů, regulaci médií a výkon práva na informace. „*Rozhodnutí tohoto soudu se opírají o platné ústavní a mezinárodní právní normy, přičemž soud zkoumá, zda jsou omezení svobody slova vykonávána v souladu s principy právního státu, demokracie a dodržováním lidských práv.*“⁴¹

Judikatura Ústavního soudu ČR často slouží jako modelový příklad pro další právní rozhodování v této oblasti. Rozhodnutí soudu vytvářejí právní jistotu, definují hranice a podmínky omezení svobody slova a určují povinnosti státních orgánů a jiných subjektů v souladu s ústavními principy.

Při studiu judikátů Ústavního soudu lze identifikovat různé tematické okruhy svobody slova, kterým se soud věnoval. Patří mezi ně například rozhodnutí

³⁹ Tamtéž, viz citace č. 9, článek 21 (1)

⁴⁰ Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). [online]. Brno.

[cit. 2023-06-02]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Pravni_uprava/zakon_o_ustavnim_soudu.pdf

⁴¹ JÄGER, Petr a Pavel MOLEK. Svoboda projevu: demokracie, rovnost a svoboda slova. Praha: Auditorium, 2007. ISBN 978-80-903786-5-0. s. 64.

omezující projev nenávisti, ochranu soukromí a reputace, regulaci projevu v médiích a internetu, práva novinářů a ochranu informačního práva. Tyto rozhodnutí poskytují interpretaci a výklad ústavních a právních norem v konkrétních situacích a mohou sloužit jako precedentní případy pro další soudní rozhodování.

1.3.2 Ukotvení svobody slova v právním řádu Evropské Unie

Svoboda slova, jakožto základní princip a elementární hodnota demokratické společnosti, je chráněna v právním řádu Evropské unie, dále uváděna jako „EU“, kde je zakotvena v různých dokumentech a na různých úrovních onoho právního systému EU. Jelikož je EU významným politickým a právním subjektem, který ovlivňuje členské státy a jejich právní systémy, zmínění ukotvení svobody slova v jejím právním řádu ukazuje, že tato otázka důležitosti svobody slova není pouze vnitrostátní záležitostí, ale má širší význam a uplatňuje se i na vysoké mezinárodní úrovni, nejen v EU, ale po celém světě.

V této práci má zmínění právního ukotvení pouze informativní účel, a proto je tento evropský příklad pro demonstraci obecné důležitosti svobody slova dostatečný.

Prvním dokumentem, který stanovuje ochranu svobody slova v rámci EU, je Listina základních práv Evropské unie. Článek 11 Listiny zaručuje právo na svobodu projevu a informací⁴². Podle tohoto článku má každý právo na svobodu projevu, včetně svobody názoru a přijímání nebo šíření informací bez zásahu orgánů veřejné moci a bez ohledu na hranice.

Dalším dokumentem, který upravuje svobodu slova v rámci EU, je Evropská úmluva o ochraně lidských práv. Tato úmluva je právně závazná pro všechny členské státy EU, bez výjimky. Obsahuje ustanovení týkající se svobody projevu, které je zde uvedeno v článku č. 10. Ten zaručuje právo na svobodu projevu, včetně svobody vyjadřovat názory a informace bez zásahu orgánů veřejné moci. Důležitá je i druhá část článku, kde je stanoveno, že „výkon těchto svobod, protože

⁴² LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD EU. Evropská unie [online]. [cit. 2023-05-19]. Dostupné z <https://euroskop.cz/evropska-unie/dokumenty-eu/listina-zakladnich-prav-eu/>

*zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.*⁴³ Svoboda slova v rámci EU tedy není absolutní a musí být vyvážena s dalšími základními právy a hodnotami. Omezení svobody slova ale musí být v souladu s principem proporcionality a musí být nezbytné a adekvátní pro dosažení legitimních cílů, jako je ochrana lidských práv, veřejného pořádku a bezpečnosti. Za dodržení těchto cílů je zodpovědný Evropský soud pro lidská práva. Jeho úkolem v tomto případě je tedy výklad a ochrana práv stanovených Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv. Soud k dnešnímu dni vydal mnoho rozhodnutí, ve kterých se zabýval otázkami týkajícími se svobody slova. Jeho rozhodnutí jsou důležitými precedenty, které formují právní interpretaci svobody slova v rámci EU.

⁴³ Evropská úmluva o lidských právech: komentář. [Praha]: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.

2 Politická korektnost

V dnešní dynamicky se rozvíjející společnosti dochází k neustálému pokroku a změnám. V tomto kontextu získává stále větší význam koncept politické korektnosti. Rozdílné názory na politickou korektnost se objevují na obou stranách politického spektra. Někteří ji vnímají jako nezbytnou součást respektu a inkluzivity v moderní společnosti, zatímco jiní ji chápou jako omezování a neoprávněný zásah do svobody projevu.

Nicméně, i přes tato rozpětí v názorech, politická korektnost sehrává významnou roli ve formování společnosti, kde se všichni lidé cítí respektováni, akceptováni a zapojeni.

Důležitost začleňování a přijetí jednotlivců skupinou je totiž dávná potřeba spojená s osobní realizací. Skutečně totiž, až poté, co jsou tyto základní potřeby uspokojeny, může lidská bytost dosáhnout pocitu sebenaplnění a být funkčním článkem společnosti.⁴⁴

2.1 Vývoj politické korektnosti jako fenoménu

Vznik fenoménu politické korektnosti lze sledovat jako reakci na sociální a kulturní změny, které se udály v průběhu 20. století. Byl to čas, kdy se stále více lidí začalo angažovat ve snaze bojovat proti nerovnosti, diskriminaci a sociální nespravedlnosti ve společnosti. Jedním z klíčových momentů, který předznamenal vznik politické korektnosti jako takové, byl boj za občanská práva v USA. „*Výrazně zpopularizován byl ale následně v 90. letech v souvislosti s jeho hojným používáním v The New York Times a jiných amerických médiích.*“⁴⁵

V 50. a 60. letech se Afroameričané a jejich podporovatelé postavili proti rasové segregaci a požadovali rovnost všech ras. Konflikt představoval zásadní okamžik

⁴⁴ Maslow, A. H.: *Motivace a osobnost*. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1728-2

⁴⁵ BERMAN, Paul. *Debating P.C.: The Controversy over Political Correctness on College Campuses*. New York: Delta, 1992. ISBN 978-0307801784. Kapitola Instruction.

ve vývoji politické korektnosti. Tento boj, který se odehrával především na území USA, byl reakcí na dlouhodobou rasovou segregaci a systematickou diskriminaci Afroameričanů, která byla bohužel ukotvena hluboko ve společnosti. Afroameričané v čele s hnutím, které se nazývalo „Afroamerické hnutí za občanská práva“⁴⁶ požadovali rovnoprávnost ve všech sférách života, včetně školství, zaměstnání a volebního práva. V rámci tohoto boje za občanská práva byly uplatňovány různé formy protestů, jako jsou mírové demonstrace, bojkoty, sit-in protesty a masové pochody.⁴⁷ Afroameričané pomocí těchto vyjádření odhalili veřejnosti systematickou nerovnost a nespravedlnost, která postihovala černošskou komunitu.

Tento, téměř dvě dekády trvající boj za svobodu, se stal symbolem naděje a změny nejen na americkém kontinentu. Díky své povaze získal i velkou mediální pozornost. Byl spojen s významnými osobnostmi, jako byl Martin Luther King Jr. či Rosa Parks, kteří se stali hlasy a vůdčími postavami v této snaze o rovnoprávnost.⁴⁸ Příkladem reformy v tomto období může být spor *Brown vs. Board of Education*⁴⁹, který ve výsledku vedl k zrušení rasově odděleného školství. Politická korektnost se zde stala nástrojem pro odhalování a překonávání implicitního rasismu a posilování inkluзивity a rovnosti pro všechny bez rozdílu barvy kůže. Politická korektnost se také v kontextu boje za občanská práva Afroameričanů projevila i jako snaha o změnu slovníku a jazyka, který byl používán k popisu Afroameričanů. Více se této problematice věnuji v kapitole 4.1.

Neméně důležitým faktorem, který přispěl k vzniku politické korektnosti, byla feministická hnutí za práva žen. „*Feminismus a feministická hnutí si kladla a kladou za cíl definovat, zkoumat a dosáhnout politické, ekonomické a sociální*

⁴⁶ Civil Rights Movement. History.com. [cit. 2023-06-03] Dostupné z: <https://www.history.com/topics/black-history/civil-rights-movement>

⁴⁷ Tamtéž, viz citace č. 44

⁴⁸ Hrubec, M. a kol., Martin Luther King proti nespravedlnosti. Praha, nakladatelství Filosofia 2010. ISBN 978-80-7007-334-6

⁴⁹ *Brown v. Board of Education*, 347 U.S. 483 (1954) [online]. FindLaw [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20081007022754/http://laws.findlaw.com/US/347/483.html>

rovnosti mezi pohlavími. “⁵⁰ Ženy se toho času, zhruba na přelomu 60. let, postavily proti oné genderové nerovnosti, vystupovaly za svá práva a bojovaly i za vlastní volební právo.⁵¹

Hnutí za práva žen také přinesla kritickou reflexi vůči institucím a strukturám, které vědomě udržovaly genderovou nerovnost. Bylo upozorněno na to, jak tato mainstreamová struktura negativně ovlivňuje životy žen a jaké překážky jim brání dosáhnout rovných příležitostí.⁵²

V rámci hnutí za práva žen se také objevila debata o sexuálních a reprodukčních právech žen. Byla kladená důraz na potřebu respektovat autonomii a rozhodovací pravomoc žen ohledně svého těla a reprodukce, vč. aborce.⁵³

Politická korektnost se tím pádem stala v boji za práva žen jakýmsi prostředkem pro odhalování „skrytého“ sexismu a boje proti němu. Též bylo zvednuto povědomí o tom, že slova a jednání mohou být nástrojem diskriminace či marginalizace. Ukázalo se totiž, že jazyk a komunikace hrají důležitou roli při udržování nerovností ve společnosti (viz kapitola 1.4). Politická korektnost, ve spojitosti s těmito problémy, přinesla kýžené řešení - používání neutrálního a neznevýhodňujícího jazyka, který respektuje rozhodnutí, autonomii a zkušenosti jednotlivých žen.⁵⁴

S postupným rozvojem sociálních a kulturních diskuzí se v 70. a 80. letech politická korektnost začala prosazovat i na amerických univerzitách. Studenti a profesori se snažili vytvořit bezpečné a inkluzivní prostředí, kde by se všichni cítili respektováni. Byly zaváděny pravidla a směrnice, které měly upozorňovat na problematiku jazyka a chování, které by mohly být považovány za urážlivé nebo

⁵⁰ LENGERMANN, Patricia; NIEBRUGGE, Gillian; RITZER, George; RYAN, J. Michael. The Concise Encyclopedia of Sociology. Spojené království. 2010. ISBN 978-1-40-518353-6. Kapitola Feminism, s. 223.

⁵¹ STRUČNÁ HISTORIE FEMINISMU. Feminismus.cz [online]. [cit. 2023-05-21]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20080610071919/http://www.feminismus.cz/historie.shtml>

⁵² BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 8024402483

⁵³ BOBÍKOVÁ, Kateřina. Vývoj legislativní úpravy potratů a interrupcí v českých zemích [online]. Západočeská univerzita v Plzni, 2013 [cit. 2023-05-02]

⁵⁴ HAVELKOVÁ, Hana. První a druhá vlna feminismu: podobnosti a rozdíly. In: FORMÁNKOVÁ, Lenka a Kristýna RYTÍŘOVÁ. Abc feminismu. Brno: NESEHNUTÍ, 2004, s. 169-182. ISBN 8090322832.

diskriminační. Příkladem je Guidelines for Nonsexist Language (Směrnice pro nonsexistický jazyk), která byla vydána v roce 1984 organizací American Psychological Association (Americká psychologická asociace). Tato směrnice se zaměřovala na používání genderově neutrálního jazyka v oblasti psychologie. V rámci směrnice bylo doporučeno „*používat genderově neutrální výrazy a vyhnout se používání generických maskulinních termínů, které by mohly vytvářet dojem, že se daný koncept nebo pojem vztahuje pouze na muže.*“⁵⁵

Politická korektnost se tím postupně rozšířila do dalších oblastí společenského života, kterými jsou média, tisk, korporátní prostředí a veřejný diskurz jako takový. Byla podporována snaha o vyhýbání se urážlivým výrazům, stereotypům a nevhodnému chování, které by mohly potenciálně poškodit některou ze sociálních skupin.⁵⁶

Nicméně, počátkem 90. let, se v souvislosti s politickou korektností objevily i silně kritické hlasy, které přetrvávají do dnes. Někteří lidé tvrdí, že politická korektnost brání svobodě projevu a omezuje možnost otevřeného diskutování o kontroverzních tématech.⁵⁷ Diskuze se vedly nejen ohledně hranic mezi politickou korektností a cenzurou, ale také ohledně toho, zda je možné najít vyvážený přístup, který by respektoval různorodé názory a zároveň chránil před diskriminací.

Je třeba si uvědomit, že politická korektnost se vyvíjí spolu s měnícími se sociálními, kulturními a politickými podmínkami. Její vývoj je spojen s bojem za lidská práva a snahou vytvořit společnost, kde jsou všechny jednotlivé skupiny respektovány a uznány. Diskuze a debaty ohledně politické korektnosti jsou neustále aktuální a pokračují s každou novou generací a sociálními výzvami.

⁵⁵ Guidelines for nonsexist language in APA journals. Citation. American Psychological Association, Publication Manual Task Force. (1977).

⁵⁶ WILLIS, Ellen. "Toward a Feminist Revolution", in No More Nice Girls: Countercultural Essays (1992) Wesleyan University Press, ISBN 081955250X

⁵⁷ KOHL, Herbert (1992). "Uncommon Differences: On Political Correctness, Core Curriculum and Democracy in Education

2.2 Definice politické korektnosti

Politická korektnost je pojem, který se stal středem diskuzí v moderní společnosti. V dnešním rychle se rozvíjejícím světě, který se setkává s neustálým pokrokem, se politická korektnost stává stále větší součástí našeho veřejného prostoru. Jedná se o koncept, který se zabývá jazykovými výrazy, postoji a chováním, které by mohly potenciálně urážet nebo diskriminovat „určité skupiny osob na základě jejich pohlaví, rasy, etnického původu, sexuální orientace, náboženství, postižení a dalších“⁵⁸ osobních a vizuálních rysů lidské bytosti. Max Tholl říká, že „Politická korektnost v jazyce je pokus, jak dostát společenským změnám.“⁵⁹

I když se nejedná o neologismus, tak přesná a faktická definice politické korektnosti neexistuje. Nejvhodnější definicí je výklad v Oxfordském slovníku angličtiny, který je obecně považován za objektivní zdroj informací. V něm je politická korektnost definována jako:

„Vyhybání se formám projevu nebo jednání, které jsou vnímány jako vylučující, marginalizující nebo urážející skupiny osob, které jsou sociálně znevýhodněné nebo diskriminované.“⁶⁰

Navzdory tomu je nutné poznamenat, že „politická korektnost není jen legrace nebo „tvořivá aktualizace tradičního užívání jazyka“. Je to systém přesvědčení a myšlenkových šablon, který pronikl do mnoha aspektů moderního života.“⁶¹

V laické společnosti pojem politické korektnosti zaujímá dvě naprosto odlišná stanoviska. První interpretace tohoto pojmu, označována jako „názor levé strany

⁵⁸ DAVID, Jaroslav. Politická korektnost [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [citováno 2023-05-23] <https://www.czechency.org/slovník/POLITICKÁ%20KOREKTNOST>

⁵⁹ © Goethe-Institut 2023 [online]. [cit. 2023-06-04]. Dostupné z: <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/the/ktx/21458975.html>

⁶⁰ Political correctness [online]. Oxford English Dictionary [cit. 2023-05-30]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20191230062516/https://www.lexico.com/definition/political_correctness

⁶¹ BROWNE, Anthony a David CONWAY. Úprk rozumu: politická korektnost a smrt veřejné rozpravy v moderní Británii. Praha: Dokořán, 2009, 157 s. PNK, sv. 3. ISBN 978-80-7363-240-3., s. 29.

politického spektra“⁶² - neboli liberální interpretace, je shodná se slovníkovou definicí. Tzn., zastává se politické korektnosti a věří v její nesobeckost a ušlechtilý záměr chránit znevýhodněné. Naproti tomu konzervativní, pravicový, komentátoři mají tendence o politicky korektním vyjadřování hovořit jako o zásahu do svobody slova a v jejich „jazyce“ je pojem interpretován pejorativně jako něco zbytečného a nechtěného.⁶³

V každém případě je politická korektnost tématem, které vyvolává diskuze a různorodé názory na obou stranách politického spektra. Je, byla a bude neustále se vyvíjejícím konceptem, který ovlivňuje každodenní události ve světě.

Záměrem politické korektnosti ale nadále zůstává to, jak vytvořit společnost, ve které jsou hodnoty respektu, rovnosti a inkluzivity základem mezikulturního porozumění a globální spolupráce bez hranic barvy pleti, orientace, pohlaví, genderu či náboženství.

2.2.1 Principy politické korektnosti

Principy politické korektnosti jsou soubory zásad a hodnot, kterými se politická korektnost řídí, a které se snaží omezit diskriminaci, znevýhodňování a urážky na základě rasy, etnického původu, pohlaví, sexuální orientace, náboženství, postižení nebo jiných charakteristik.

1. Respekt k jednotlivým skupinám: Politická korektnost si klade za cíl respektovat veškeré jednotlivé skupiny občanů a jejich práva, které jsou mírového charakteru a jejich práva. To znamená, že se snažíme vyhnout stereotypům, urážlivým výrokům nebo chování, které by mohlo tyto skupiny diskriminovat či znevýhodňovat.

⁶² ZÍTA, Dalibor. Uhlová a Šídlo: Být politicky nekorektní je často hulvátství, přehnaná korektnost ztěžuje porozumění. Radio Wave [online]. 2018-11-06.

⁶³ TRUSINOVÁ, Magdaléna. Být politicky korektní je v Česku přes čáru. Radio Wave [online]. 2016-08-22. [cit. 2023-05-29] & ČTK. V Evropě válčí svoboda s politickou korektností, tvrdí Klaus. Euro.cz [online]. 2017-08-31. [cit. 2023-05-29]

2. Inkluze a rovnost: Politická korektnost usiluje o zajištění rovných příležitostí a rovnosti pro všechny jednotlivce, bez ohledu na jejich pohlaví, rasu, etnický původ, sexuální orientaci, náboženství atd. Znamená to zohledňovat různé perspektivy a vytvářet snahu o vyvážené zastoupení ve veřejném prostoru.⁶⁴
3. Omezení diskriminace: Politická korektnost se snaží omezit diskriminaci a nespravedlivé zacházení na základě zmíněných charakteristik. To zahrnuje odklon od používání urážlivých termínů, posměšků nebo jednání, které by mohlo někomu ublížit.⁶⁵
4. Zohledňování jazyka: Politická korektnost klade důraz na používání jazyka, který je inkluzivní a neznevýhodňuje žádnou skupinu a respektuje všechny výše uvedené body. To znamená, že se vyhýbáme používání pejorativních termínů a vyjádření, která by mohla být urážlivá nebo považována za „nálepky“⁶⁶.
5. Vědomí mocenských/finančních nerovností: Politická korektnost uznává, že ve společnosti existují mocenské nerovnosti a že některé skupiny jsou historicky znevýhodňovány. Proto se snažíme být citliví k těmto nerovnostem a zabývat se nimi, abychom vytvořili spravedlivější, otevřenější a vyváženější společnost.⁶⁶

2.3 Oblasti zájmu politické korektnosti

2.3.1 Rasa a etnický původ

Politická korektnost se již od svého vzniku zaměřuje na minimalizaci rasistických a diskriminačních projevů vůči různým rasovým a etnickým skupinám, protože právě rasová rovnoprávnost byla jedním z klíčových fragmentů vzniku politické korektnosti, jak již bylo v textu zmíněno. Cílem je respektovat a chránit kulturní

^{63, 65, 66} HUGHES, G. Political correctness: A history of semantics and culture. Wiley-Blackwell. 2010.

⁶⁶ Přeneseně slovo „nálepka“ znamená zjednodušené označení osoby, názoru či jevu na základě povrchního dojmu či předsudku.

rozmanitost a odstranit předsudky založené na rase. To znamená, že se vyhýbáme používání urážlivých termínů, rasistických narážek nebo generalizací, které by mohly znevýhodňovat nebo dokonce ponižovat určité skupiny lidí. Na rozdíl totiž od vstupu do různých organizací, spolků, náboženství atd., si příslušenství k rase/etniku nevybíráme, ale rodíme se s ním. Stejně tak s barvou naší pleti.

2.3.2 Pohlavní a genderová rovnost

Politická korektnost se spolu s feminismem zasazuje o dosažení rovnosti pohlaví a odstranění pohlavních nerovností ve společnosti. Rovné podmínky žen jsou totiž nedílnou součástí politické korektnosti. Tím se snaží zajistit, aby ženy měly stejné příležitosti, práva a postavení jako muži. Politická korektnost bojuje proti sexismu a stereotypům. Také se klade na důraz odstranění diskriminace na základě biologického pohlaví a zajištění, aby všichni měli rovné přístupy k vzdělání, zaměstnání, politickému a společenskému angažmá a podobným oblastem. Také to znamená, že si ženy mohou samy po dovršení plnoletosti, rozhodovat o svém těle. Příkladem jsou interrupce. Politická korektnost vyzývá k zajištění spravedlivých pracovních podmínek, odměňování a možnosti kariérního postupu bez ohledu na pohlaví.⁶⁷

2.3.3 Sexuální orientace

Cíl zaručit respekt a rovné zacházení s lidmi bez ohledu na jejich sexuální orientaci. To znamená vyvarovat se homofobních, bifobních nebo transfobních projevů a jednání. Politická korektnost v této oblasti klade důraz na používání neurážlivých termínů nebo šíření negativních postojů vůči LGBTQ+ komunitě. Politická korektnost usiluje o vytvoření prostředí, kde jsou všichni jedinci respektováni

⁶⁷ KOLEKTIV, Autorů. Specifika sociální práce respektující genderovou, sexuální a vztahovou rozmanitost. Prague pride [online]. 2021 [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: <https://praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/publikace/92-specifika-socialni-prace-respektujici-genderovou-sexualni-a-vztahovou-rozmanitost-cast-2/file>

a přijímání bez ohledu na jejich sexuální identitu. Která je, stejně jako například příslušnost k rase, vrozená.⁶⁸

2.3.4 Náboženství

V oblasti náboženství politická korektnost zdůrazňuje respektování různých náboženských přesvědčení a ochranu svobody vyznání. Jedná se o vyvarování se urážlivých poznámek, stereotypů nebo diskriminačního chování vůči všem náboženstvím. Politická korektnost podporuje vzájemné porozumění a toleranci napříč různými náboženskými skupinami. Na rozdíl od předešlých oblastí zájmu je příslušnost k náboženství ryze osobní volbou každého člověka a není okem, na první pohled, zřejmá.

2.3.5 Postižení, staří, nemocní

Politická korektnost se v této oblasti snaží zajistit respekt a rovné zacházení s osobami se zdravotním postižením, fyzického či psychického rázu. To zahrnuje používání inkluzivního jazyka, který nevytváří předsudky a neponižuje lidi s postižením. Politická korektnost zde také podporuje osvětu problematiky, zapojování příslušníků této menšiny do kolektivů a zlepšování přístupnosti nejen veřejných prostor pro všechny lidi, ať se zdravotním postižením, či jiným znevýhodněním, kterým může být nemoc nebo stáří.⁶⁹

2.3.6 Sociální třída

Důraz je v neposlední řadě kladen na respektování různých ekonomicky a sociálně znevýhodněných skupin. Politická korektnost vytváří snahu o likvidaci ponižování nebo diskriminace založené na ekonomickém postavení.

⁶⁸ Tamtéž, citace č. 63

⁶⁹ VENCLÍK, Milan. Začleňování osob s tělesným postižením do společenského života. 2016.

Dostupné z:

https://www.komora-socialnich-podniku.cz/wp-content/uploads/2017/05/brozura_zaclenovani_osob_s_telesnym_postizenim.pdf

Cílem je podpora rovnosti příležitostí a boj proti sociální nerovnosti. Toho státy dosahují prostřednictvím sociálních dávek, příspěvků a celkově sociální politiky.

2.4 Kontroverze a kritika politické korektnosti

Politická korektnost sama o sobě je předmětem mnoha kontroverzí a kritiky, která se pohybuje kolem otázky omezení svobody projevu a cenzury. Jedním z hlavních argumentů proti politické korektnosti je údajné omezení svobody projevu. Kritici tvrdí, že vytváří atmosféru, ve které je obtížné svobodně vyjádřit názory, které nejsou v souladu s přijímanými normami. Obava z urážek či obvinění z diskriminace může vést k autocenzuře, čímž je narušena otevřená diskuze a demokratický dialog.

Weyrich se ve svém otevřeném dopise nechává slyšet, že „*U celé řady témat se k pravdě nesmíte ani přiblížit. Když to uděláte, označí Vás okamžitě za rasistu, sexistu, homofoba, necitlivého, nebo plného předsudků.*“⁷⁰ Anthony Brown ve své knize *Úprk rozumu* zase uvádí, že „*V extrémním pojetí může politická korektnost ublížit dokonce i těm, kterým má pomáhat. Ženy, za jejichž pracovní příležitosti se neustále bojuje, mohu nakonec získat tolik zpráv, že zaměstnavatele začnou skutečně diskriminovat, jen aby je nemuseli zaměstnat.*“⁷¹ Takovýchto příkladů je nespočetně mnoho. Problematika těchto tvrzení je, že si autoři výroků představují svobodu slova jako něco negativního a téměř nepřipouští opak a odmítají konstruktivní diskuzi. Konkrétním příkladem může být prostý protiargument k tvrzení Antonyho Browna, jenž je uvedeno výše. Argumentem je, že ženy ale neusilují o nová nezažitá práva, nýbrž se snaží obdržet identická práva jako muži na identických pracovních pozicích. Aby tedy Brownův výrok byl relevantní, muselo by to znamenat, že zaměstnavatelé již nyní diskriminují muže a to pouze z toho důvodu, že stojí o humánní lidský přístup a spravedlivé podmínky.

⁷⁰ WEYRICH, P. Otevřený dopis Free Congress Foundation. Washington Post o dopisu referoval 18. února 1999 v článku "Key Conservative Surrenders in Culture War". 1999.

⁷¹ BROWNE, Anthony a David CONWAY. *Úprk rozumu: politická korektnost a smrt veřejné rozpravy v moderní Británii*. Praha: Dokořán, 2009. ISBN 978-80-7363-240-3. s. 76.

2.4.1 Hyperkorektnost

Hyperkorektnost je jev, který vzniká jako nadměrná snaha o dosažení absolutní politické korektnosti. Jedná se o extrémní aplikaci pravidel (často i jejich misinterpretaci) politické korektnosti, která může vést k přehnanému sledování slov, výrazů a chování, až do míry, která může být neúměrná nebo nepraktická. Právě kvůli tomuto radikálnímu přístupu je často politická korektnost kritizována. V kontextu politické korektnosti se hyperkorektnost projevuje tím, že lidé se příliš zaměřují na vyhýbání se jakémukoli možnému kontroverznímu nebo potenciálně urážlivému výrazu. Přestože úsilí o respekt a ohleduplnost v komunikaci je důležité, platí zde ověřené tvrzení, že všeho na světě by se mělo užívat s mírou a rozumem, protože nadužívání politické korektnosti může vést k přehnanému omezování svobody projevu a omezení diskuze.⁷²

Jeden z příkladů, který ukazuje výskyt hyperkorektnosti v současném kontextu, se týká populárního streamovacího giganta Netflix. Tato platforma se dostala do středu pozornosti kvůli svému přístupu k tvorbě nového obsahu a tendenci aplikace přehnané politické korektnosti. Někteří kritici tvrdí, že Netflix přehání snažení o vyhýbání se kontroverzním tématům a provokativnímu obsahu proto, aby se vyhnul i pouze potenciálním možným obviněním z diskriminace nebo urážky.⁷³ To ale může vést k omezení tvůrčí svobody, vytrácení se kritického myšlení a leckdy i zkreslování historických faktů.

V kontextu politické korektnosti je důležité vyvážit snahu o respekt a ohleduplnost vůči druhým s možností svobodného vyjádření názorů a otevřeného dialogu. Hyperkorektnost ale může potenciálně narušit tuto rovnováhu a přinést negativní důsledky, jako je nařčení z omezení svobody projevu, strach z vyjádření kontroverzních názorů a nedostatek autenticity v komunikaci. Je důležité rozlišovat mezi snahou o respekt/inkluzivitu a přehnanou opatrností, která může bránit otevřenému dialogu.

⁷² DYSON, Michael Eric. *Political Correctness: The Munk Debates*. 2018. ISBN 9781487005252.

⁷³ PETRÁK, Milan. *Netflix a politická korektnost: Když černí herci hrají bílé aristokraty*. Reflex [online]. 2021 [cit. 2023-05-20]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/komentare/104797/netflix-a-politicka-korektnost-kdyz-cerni-herci-hraji-bile-aristokraty.html>

3 Vliv politické korektnosti na svobodu slova a jejich vzájemná kompatibilita

Je důležité hledat rovnováhu a vzájemné porozumění mezi politickou korektností a svobodou slova. Svoboda slova by měla být chráněna jako základní právo, které umožňuje svobodný a otevřený diskurz. Nicméně je také důležité brát ohled na dopady slovního projevu na ostatní a vyvarovat se zranění či diskriminace. V tom nám pomáhá právě politická korektnost. Měli bychom si být vědomi kontextu, v kterém používáme slova, a mít na paměti, že svoboda slova s sebou nese také odpovědnost.

*„Svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého.“
— John Stuart Mill, O svobodě, 1851*

3.1 Vybrané příklady omezení svobody slova v důsledku politicky korektního jazyka a jejich odůvodnění

3.1.1 Oslovování afroameričanů

Politická korektnost se v kontextu boje za občanská práva Afroameričanů projevila jako snaha o změnu slovníku a jazyka, který byl používán k popisu Afroameričanů. Byla zdůrazňována důležitost používání přesných a neznevýhodňujících výrazů, aby se předešlo posilování rasových stereotypů.

Dříve se totiž pro označení afroameričanů používalo, dnes již hanlivé slovo, „negr“. Tento výraz má velmi dlouhou historii, pochází ze španělského slova „negro“, což znamená „černý“.⁷⁴ Původně měl termín čistě popisný charakter, označoval osobu s tmavou pletí, bez negativního nebo urážlivého významu. To platilo pouze do doby, kdy je doložené pejorativní užití během Transatlantických obchodů

⁷⁴ PILGRIM, David. Nigger and Caricature [online]. Ferris.edu, 2001-09, rev. 2012 [cit. 2023-05-19]. Dostupné z: <https://jimcrowmuseum.ferris.edu/caricature/>

s otroky v 16. - 19. století. Označení „negr“ často vyjadřovalo povýšený tón, který odráží postoje bílých autorit k černochům, kteří je brali pouze jako „neživé věci“.⁷⁵ V návaznosti na tyto silně znevažující společenské významy získávalo slovo od poloviny 18. století hanlivé konotace, a to až do té míry, že se v polovině 19. století "zvrhlo v nadávku".⁷⁶ V důsledku toho se postupně vyvinula snaha nahradit termín "negr" jinými, méně kontroverzními výrazy. V mnoha zemích se začalo preferovat používání slov jako „černoch“, „afroameričan“ (nebo jejich ekvivalenty v různých jazycích) nebo „osoba afrického původu“.⁷⁷ Tyto termíny se snaží o respektování a uznání identit a zároveň se snaží vyhnout se negativním konotacím a diskriminaci, protože nemají žádné negativní pozadí či problematickou minulost a tím pádem nemohou nikoho zranit.

Je důležité poznamenat, že postoj k používání slova „negr“ se liší mezi různými kulturami a jednotlivci. Někteří lidé se mohou cítit uraženi nebo diskriminováni, když je na ně tímto slovem odkazováno, zatímco jiní příslušníci dané rasy, mohou považovat jeho použití za neškodné a nekontroverzní.

3.1.2 Oslovování queer osob

Oslovování queer osob v kontextu politické korektnosti je tématem, které vyžaduje citlivost a respekt k individuálním preferencím. Při jejich oslovování je důležité věnovat pozornost jejich preferencím a respektovat jejich identitu. Někteří jedinci si mohou přát být oslovováni jako "queer", zatímco jiní preferují specifické termíny, jako je například "lesbický", "gay", "bisexuální", "transgender" atd. Nejlepší postup je zeptat se, jaká je preferovaná identifikace osoby a respektovat jejich rozhodnutí. Je také důležité si uvědomit, že preferované oslovování se vždy liší mezi jednotlivci. Někteří lidé mohou preferovat specifická osobní zájmena,

⁷⁵ KLEIN, Herbert S., *The Atlantic Slave Trade*. Cambridge University Press, 1999, pp. 103–139.

⁷⁶ RAHMAN, Jacquelyn (2012). "The N Word: Its History and Use in the African American Community". *Journal of English Linguistics*. 40 (2): 137–171.

⁷⁷ NAIR, P. Sukumar. *Human Rights In A Changing World*. Gyan Publishing House. ISBN 9788178359014.

jako je například "oni", "jejich", "sebe", zatímco jiní mohou upřednostňovat tradiční binární zájmena.⁷⁸

V případě nejistoty je vždy nejlepší se ptát a naslouchat dotčeným osobám samotným, jakým způsobem by chtěly být osločovány. Respektování jejich identit a preferencí je totiž klíčové pro vytváření inkluzivního a respektujícího prostředí. Zároveň je také důležité být otevřený novým informacím a změnám, protože terminologie a preferovaná oslovení se mohou v průběhu času vyvíjet. Respektování přání queer osob ohledně jejich oslovení rozhodně není zásahem do svobody slova, protože se jedná o základní respekt k lidské bytosti a respektování osobních hranic.

3.1.3 Oslovování lidí se zdravotním postižením

Při oslovování lidí se zdravotním postižením je důležité si uvědomit, že slovní volba má v tomto kontextu velký význam, protože může ovlivnit sebevímání a sebeúctu osob se zdravotním postižením.

V minulosti byl termín „invalid“ často používán k označení osob se zdravotním postižením. Nicméně, v průběhu času se ukázalo, že tento termín je zastaralý a má negativní konotace. „Invalid“ byl spojován s bezcenností nebo závislostí na pomoci ostatních, což je zcela nesprávné a degradující.⁷⁹ Proto se stále častěji používají jiné termíny, které kladou důraz na lidskou důstojnost a vyjadřují, že postižení je pouze jedním aspektem identit těchto lidí.

Jedním z preferovaných termínů je „osoba se zdravotním postižením“. Tento termín klade důraz na to, že postižení nevydefinuje celou identitu člověka, ale je jen jednou součástí jeho života. Zdůrazňuje se tak rovnost, inkluzivita a respektování individuálních zkušeností. Je však důležité si uvědomit, že preference ohledně oslovování se mohou mezi jednotlivci s různými zdravotními postiženími lišit.

⁷⁸ CRONN-MILLS, Kirstin. *Transgender Lives: Complex Stories, Complex Voices*. [s.l.]: Twenty-First Century Books, 2014-09-01. ISBN 978-1-4677-4796-7.

⁷⁹ Jak mluvit a psát o lidech a s lidmi s postižením. Veřejný ochránce práv ČR [online]. 2020 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/CRPD/Doporuceni/6-2020_doporuceni_media.pdf

Někteří lidé mohou upřednostňovat specifické termíny, které přesněji vystihují jejich situaci, například „osoba s tělesným postižením“ nebo „osoba s mentálním postižením“. Celkově je důležité vést otevřený dialog a ptát se samotných osob, jakým způsobem si přejí být oslovovány. Každá osoba má právo definovat svou identitu a preferované oslovování. Respektování těchto preferencí je klíčové pro vytváření inkluzivního a ohleduplného prostředí, kde se každý cítí respektován a akceptován bez ohledu na své zdravotní postižení. Stejně tak, jako tomu bylo v předchozích příkladech. V případě oslovování lidí s postižením se opět nejedná o omezení svobody slova, ale o respektování člověka a ohleduplnost vůči druhým.

4 Řešení a kompromis mezi politickou korektností a jejím vlivem na svobodou slova

„Politická korektnost vyžaduje hodně síly. Vyzývá nás, abychom neupravili jen svoje vyjadřování, ale i světonázor. Abychom se vcítili do role osoby s černou barvou pleti nebo osoby intersexuální. Vnímali bychom pak svět jako diskriminující? Měla by se akceptovat nespravedlnost jen proto, že k ní dochází už dlouho nebo proto, že ji většina jako nespravedlnost nevnímá? Ne.“⁸⁰

4.1 Vzdělání jako cesta ke kompromisu mezi svobodou slova a politickou korektností

Vzdělávání jako řešení sporu mezi politickou korektností a jejím vlivem na svobodu slova představuje klíčový prvek v nalezení rovnováhy mezi těmito dvěma aspekty. Vzdělání a osvěta mají totiž důležitou roli při formování kritického myšlení, porozumění rozmanitosti a respektu ke všem hlasům v rámci společnosti. Skrze vzdělávací systém je možné informovat jednotlivce o důležitosti svobody slova a zároveň jim přiblížit kontext politické korektnosti.

⁸⁰ THOLL, Max. [online]. Goethe institut, 2018 [cit. 2023-06-15]. Dostupné z: <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/the/ktx/21458975.html>

Poskytnutí informací o historických a sociokulturních souvislostech, které formovaly potřebu politické korektnosti, umožňuje širší porozumění motivace jejího vzniku. Důležitou součástí vzdělání je také rozvoj komunikačních dovedností, které umožňují vyjadřovat své názory a zároveň respektovat názory druhých. Schopnost konstruktivního dialogu a hledání společných řešení je klíčová pro vyrovnávání se s konflikty mezi svobodou slova a politickou korektností.

V neposlední řadě je důležité, aby vzdělávací systém podporoval vytváření inkluzivního prostředí, které respektuje různé identity a zkušenosti. Tím se posiluje snaha o vyváženou rovnováhu mezi ochranou menšin a svobodou slova.

Vzdělávání je tedy dle mého klíčovým nástrojem pro dosažení uceleného pohledu na spor mezi politickou korektností a svobodou slova. Poskytuje prostředí, ve kterém je možné reflektovat, diskutovat a hledat společné řešení. Skrze vzdělávání můžeme dosáhnout uvědomělé a informované společnosti, která je schopna respektovat různorodost a zachovat svobodu slova v souladu s principy spravedlnosti a lidských práv.

4.2 Otevřená diskuze jako řešení sporu mezi svobodou slova a politickou korektností

Otevřená a pluralitní debata je základem demokratické společnosti a neméně důležitou složkou svobody slova. V rámci debaty je důležité umožnit výměnu různorodých názorů, přístupů a perspektiv. To znamená, že i názory, které se neshodují s mainstreamem, nebo jsou považovány za kontroverzní, by měly být vyslyšeny a respektovány.

Při otevřené a pluralitní debatě by mělo být klíčové zaměření na argumentaci a fakta. Diskutující by měli prezentovat své názory s oporou v relevantních informacích a přesvědčivých argumentech, které umožní konstruktivní dialog. Tímto způsobem je možné posunout diskusi dále a přispět k hlubšímu porozumění problému. Navíc i při podporování otevřené a pluralitní debaty je nezbytné mít na paměti, že svoboda slova není bezmezná. Existují zákony a etické normy, které omezují projevy nenávisti, urážlivé řeči a výzvy k násilí. Diskutující by se měli řídit těmito pravidly a zohledňovat potřeby a práva ostatních

lidí. Zároveň je důležité, aby v otevřené a pluralitní debatě byly respektovány lidská práva a nedocházelo k diskriminaci nebo dokonce narušování bezpečí jednotlivců či skupin. Diskutující by se měli vyhnout používání hanlivých výrazů, urážek nebo generalizací, které mohou vést k dehumanizaci a marginalizaci určitých skupin. Pro to, aby diskuze byla účinná je také důležitá schopnost naslouchat a respektovat názory jiných lidí. Diskutující by měli být otevření novým perspektivám a ochotní přehodnotit své vlastní postoje a přesvědčení. To vytváří prostor pro konstruktivní dialog a hledání kompromisů.

Výsledkem této otevřené a pluralitní debaty by mělo být hlubší porozumění problematice a hledání kompromisů, které respektují svobodu slova a zároveň minimalizují negativní dopady na jednotlivce nebo skupiny v souladu s politickou korektností. Tento přístup vytváří prostor pro dialog a pokrok, a dokonce umožňuje řešit kontroverzní otázky ve prospěch celé společnosti. Slovy Johna Stuarta Milla „...nejhorší přečin, kterého se můžeme v polemice dopustit, spočívá v tom, že příznivce opačného názoru označujeme za špatné a nemravné lidi a že je urážíme.“⁸¹

Konečným řešením a kompromisem mezi politickou korektností a jejím vlivem na svobodu slova je tedy otevřený, slušný, erudovaný a konstruktivní dialog plný respektu a vzájemného porozumění. Je to právě ona lidskost, která nás odlišuje od zástupců zvířecí říše. A to nejmenší, co můžeme udělat pro podněcování lidskosti v nás, je to, že budeme pečlivě vážit naše slova a nepoškozovat svým vyjadřováním jiné lidské bytosti.

„Jsme mistři nevyslovených slov, ale otroky těch, která jsme nechali vyklouznout.“

— *Winston Churchill*⁸²

⁸¹ MILL, John Stuart. O svobodě myšlení a slova. Přeložil Adam RŮŽIČKA, přeložil Andrea PRINZOVÁ. Praha: Institute H21, 2020. Na ramenou obrů. ISBN 978-80-907820-0-6. s. 56.

⁸² CHURCHILL, W. Churchill in His Own Voice. Caedmon, 1994. ISBN 978-1559949996.

Závěr

V této bakalářské práci jsem se zaměřila na vymezení svobody slova a analýzu politické korektnosti jako fenoménu, který potenciálně ovlivňuje tuto svobodu. Cílem bylo zkoumat hranice svobody slova a identifikovat principy, které tyto hranice definují. Dále jsem se zabývala politickou korektností a kontextem jejího vzniku, abych zjistila, zda je v souladu s hranicemi svobody slova, nebo zda představuje neodpustitelný zásah do této svobody a zda-li je takový zásah ospravedlnitelný.

Analýza argumentů pro a proti zásahu politické korektnosti do svobody slova čtenáři této bakalářské práce umožnila porozumět rozmanitým perspektivám a stanoviskům, které se v této oblasti objevují. Zjistila jsem, že politická korektnost může sloužit jako nástroj ochrany menšinových skupin a prevence diskriminace, ale zároveň, je-li využívána v abnormálně velké míře, může omezovat svobodu vyjadřování a potlačovat diverzitu názorů.

Při reflexi na ospravedlnitelnost zásahu politické korektnosti bylo prokázáno, že existují situace, ve kterých je jisté „omezení“ svobody slova nutné v zájmu ochrany zranitelných jedinců a hodnot, které jsou základem naší společnosti. Nicméně je důležité nalézt rovnováhu mezi politickou korektností a svobodou slova, aby nedošlo k nadměrnému omezování různorodosti názorů a kreativity.

Tato bakalářská práce tím pádem přináší přínos v podobě komplexního pohledu na problematiku politické korektnosti a svobody slova. Analýza odborné literatury a vyhodnocení argumentů z obou stran debaty poskytuje ucelený pohled na tento kontroverzní fenomén.

Bakalářská práce tak přispívá k širšímu pochopení této problematiky a je v ní podpořeno kritické myšlení čtenáře a diskuze v rámci společnosti.

V závěru této práce jsem dospěla k názoru, že politická korektnost sice představuje výzvu pro svobodu slova, avšak nedostatečná politická korektnost může vytvářet prostor pro šíření nenávisti a diskriminace. Bylo tím pádem dokázáno, že politická korektnost není bezprostředním ohrožením svobody slova.

Nicméně je i nadále nezbytné hledat rovnováhu mezi ochranou menšin a svobodou slova. To by se mělo dít právě prostřednictvím otevřeného dialogu, vzdělávání a respektování různorodých perspektiv diskutérů.

Doufám proto, že tato práce přispěje svým bohatým souhrnem této problematiky k pokračující diskuzi a vytyčí směr pro další výzkum a rozvoj tohoto důležitého tématu ve společnosti.

Seznam literatury a internetových zdrojů

1. BERMAN, Paul. Debating P.C.: The Controversy over Political Correctness on College Campuses. New York: Delta, 1992. ISBN 978-0307801784.
2. BERLIN., I., Two Concepts Of Liberty, Four Essays On Liberty, (Oxford,. England: Oxford University Press, 1969)
3. BUREŠOVÁ, Jana. Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 8024402483
4. BROWNE, Anthony a David CONWAY. Úprk rozumu: politická korektnost a smrt veřejné rozpravy v moderní Británii. Praha: Dokořán, 2009, 157 s. PNK, sv. 3. ISBN 978-80-7363-240-3.
5. CORTE IBÁÑEZ, Luis de la. Logika terorismu. Praha: Academia, 2009. 321 s. ISBN 9788020017246.
6. CRONN-MILLS, Kirstin. Transgender Lives: Complex Stories, Complex Voices. [s.l.]: Twenty-First Century Books, 2014-09-01. ISBN 978-1-4677-4796-7.
7. DEANE, Jennifer Kolpacoff. A History of Medieval Heresy and Inquisition, 2011. s. 101. ISBN 9780742555754.
8. Digesta, neboli, Pandekty: vybrané části = Digesta, seu, Pandectae : fragmenta selecta. Přeložil Peter BLAHO, přeložil Jarmila BARTOŠÍKOVÁ, přeložil Michal SKŘEJPEK, přeložil Jakub ŽYTEK, přeložil Radek ČERNOCH. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2019. Fontesiuris romani. ISBN 978-80-246-3063-2.
9. DYSON, Michael Eric. Political Correctness: The Munk Debates. 2018. ISBN 9781487005252.
10. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. [Praha]: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.
11. FREEMAN, Charles. Řekové. Praha: Knižní klub 1996.
12. GARBER, Marjorie B. Quotation marks. 2003. ISBN 0-415-93746-9.

13. GREGOR, Miloš; VEJVODOVÁ, Petra. Fake News - Nejlepší kniha o dezinformacích a manipulacích!. první. vyd. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4.
14. HAVELKOVÁ, Hana. První a druhá vlna feminismu: podobnosti a rozdíly. In: FORMÁNKOVÁ, Lenka a Kristýna RYTÍŘOVÁ. Abc feminismu. Brno: NESEHNUTÍ, 2004, s. 169-182. ISBN 8090322832.
15. HRUBEC, M. a kol., Martin Luther King proti nespravedlnosti. Praha, nakladatelství Filosofía 2010. ISBN 978-80-7007-334-6
16. HUGHES, G. Political correctness: A history of semantics and culture. Wiley-Blackwell. 2010.
17. CHOMSKY, Noam. Manufacturing consent: the political economy of the mass media : with a new introduction by the authors. New York: Pantheon Books, [2002]. ISBN 0-375-71449-9.
18. CHURCHILL, W. Churchill in His Own Voice. Caedmon, 1994. ISBN 978-1559949996.
19. JÄGER, Petr a Pavel MOLEK. Svoboda projevu: demokracie, rovnost a svoboda slova. Praha: Auditorium, 2007. ISBN 978-80-903786-5-0.
20. JANÁČEK, Pavel. Protektorát Čechy a Morava: expanze cenzury, plánování literatury (1939-1945). In: KOL. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2491-6.
21. KENNY, Anthony. Stručné dějiny západní filosofie. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2000. 515 s. ISBN 80-7207-374-5.
22. KLANG, Mathias; MURRAY, Andrew. Human Rights in the Digital Age. Routledge, 2005. S. 1.
23. Klein, Herbert S., and Jacob Klein. The Atlantic Slave Trade. Cambridge University Press, 1999, pp. 103–139.
24. KOHL, Herbert (1992). "Uncommon Differences: On Political Correctness, Core Curriculum and Democracy in Education
25. LENGERMANN, Patricia; NIEBRUGGE, Gillian; RITZER, George; RYAN, J. Michael. The Concise Encyclopedia of Sociology. Spojené království. 2010. ISBN 978-1-40-518353-6.

26. LE GOFF, Jacques; ALESSIO, Franco; SCHMITT, Jean-Claude.
Encyklopedie středověku. Praha: Vyšehrad, 2002. 935 s. ISBN 80-7021-545-3
27. LOFBERG, J. O. The Trial of Socrates. The Classical Journal. 1928, roč. 23,
čís. 8
28. MANDELOVÁ, Helena, Ilona PAŘÍZKOVÁ a Eliška KUNSTOVÁ. Dějiny
novověku. Liberec: Dialog, 2003. ISBN 80-86761-04-5.
29. MASLOW, A. H.: Motivace a osobnost. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-
262-1728-2
30. MCHANGAMA, Jacob. Svoboda projevu: od Sokrata po sociální sítě. Praha:
Institute H21, 2022
31. MILL, John Stuart. O svobodě. Praha: Ottovo nakladatelství, 1913.
32. MILL, John Stuart. Poddanství žen, Oddíl 1.. Sv. 2. vyd. Praha: Vydavatelstvo
Časopisu českého studentstva, 1890.
33. MILTON, John, Areopagitika aneb řeč o svobodě tisku, Překlad Josef
Mikule. Praha, 1946
34. NAIR, P. Sukumar. Human Rights In A Changing World. Gyan Publishing
House. ISBN 9788178359014.
35. NOVOTNÝ, Josef. O četbě zapověděných knih dle nyní platných zákonů
církevních. In: Časopis katolického duchovenstva, ročník 1909.
36. PLATÓN. Obrana Sokratova. 2., nezměn. vyd. Praha: I.L. Kober, 1904
37. RAHMAN, Jacquelyn (2012). "The N Word: Its History and Use in the
African American Community". Journal of English Linguistics.
38. SANTAYANA, George, The Life of Reason, 1905., citát přeložen autorkou
39. STELMAKH, Valeria. Reading in the context of censorship in the Soviet
Union. Libraries & Culture. Winter 2001.
40. WEYRICH, P. Otevřený dopis Free Congress Foundation. Washington Post o
dopisu referoval 18. února 1999 v článku "Key Conservative Surrenders in
Culture War". 1999.
41. WILLIS, Ellen. "Toward a Feminist Revolution", in No More Nice Girls:
Countercultural Essays (1992) Wesleyan University Press, ISBN
081955250X,

Internetové zdroje

1. LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. Praha, 2023 [cit. 2023-06-24].
Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
2. LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD EU. Evropská unie [online]. [cit. 2023-05-19]. Dostupné z <https://euroskop.cz/evropska-unie/dokumenty-eu/listina-zakladnich-prav-eu/>
3. Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). [online]. Brno. [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Pravni_uprava/zakon_o_ustavnim_soudu.pdf
4. Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Deklarace práv člověka a občana [online]. c2023 [citováno 25. 06. 2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Deklarace_pr%C3%A1v_%C4%8Dlov%C4%9Bka_a_ob%C4%8Dana&oldid=22913755
5. Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Deklarace nezávislosti Spojených států amerických [online]. c2023 [citováno 25. 06. 2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Deklarace_nezávislosti_Spojených_států_amerických
6. Edward Snowden: the whistleblower behind the NSA surveillance revelations. The Guardian [online]. 2013 [cit. 2023-06-06]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/09/edward-snowden-nsa-whistleblower-surveillance>
7. Nejvyšší správní soud | Veřejný zájem musí být přesvědčivě odlišen od zájmu soukromého. www.nssoud.cz [online]. [cit. 2017-11-29].
8. Občané unie a jejich práva. *Evropský parlament* [online]. [cit. 2023-05-17]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/145/obcane-unie-a-jejich-prava>

9. Strategie sociálního začleňování. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [online]. [cit. 2023-05-26]. Dostupné z:
<https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Strategie+sociálního+začleňování+20212030.pdf/dfd1647d-ebf7-efe3-e797-efcf865cb171>
10. ČESKO. § 184 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - znění od 5. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p184>
11. HOLMES, Kim. The Origins of "Hate Speech". The Heritage Foundation [online]. [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.heritage.org/civil-society/commentary/the-origins-hate-speech>
12. ČESKO. Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb. *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-40#p1-1>
13. ČESKO. § 191 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - znění od 5. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p191>
14. Brown v. Board of Education, 347 U.S. 483 (1954) [online]. FindLaw [cit. 2023-02-23]. Dostupné z:
<https://web.archive.org/web/20081007022754/http://laws.findlaw.com/US/347/483.html>
15. Civil Rights Movement. History.com. [cit. 2023-06-03] Dostupné z:
<https://www.history.com/topics/black-history/civil-rights-movement>
16. STRUČNÁ HISTORIE FEMINISMU. *Feminismus.cz* [online]. [cit. 2023-05-21]. Dostupné z:
<https://web.archive.org/web/20080610071919/http://www.feminismus.cz/historie.shtml>
17. BOBÍKOVÁ, Kateřina. Vývoj legislativní úpravy potratů a interrupcí v českých zemích [online]. Západočeská univerzita v Plzni, 2013 [cit. 2023-05-02]
18. Guidelines for nonsexist language in APA journals. Citation. American Psychological Association, Publication Manual Task Force. (1977).

19. DAVID, Jaroslav. Politická korektnost [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [citováno 2023-05-23] Dostupné z:
<https://www.czechency.org/slovník/POLITICKÁ%20KOREKTNOST>
20. Political correctness [online]. Oxford English Dictionary [cit. 2023-05-30].
Dostupné z:
https://web.archive.org/web/20191230062516/https://www.lexico.com/definition/political_correctness
21. ZÍTA, Dalibor. Uhlová a Šídlo: Být politicky nekorektní je často hulvátství, přehnaná korektnost ztěžuje porozumění. Radio Wave [online]. 2018-11-06.
22. TRUSINOVÁ, Magdaléna. Být politicky korektní je v Česku přes čáru. Radio Wave [online]. 2016-08-22. [cit. 2023-05-29]
23. ČTK. V Evropě válčí svoboda s politickou korektností, tvrdí Klaus. Euro.cz [online]. 2017-08-31. [cit. 2023-05-29]
24. THOLL, Max. [online]. Goethe institut, 2018 [cit. 2023-06-15]. Dostupné z:
<https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/the/ktx/21458975.html>
25. KOLEKTIV, Autorů. Specifika sociální práce respektující genderovou, sexuální a vztahovou rozmanitost. Prague pride [online]. 2021 [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: <https://praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/publikace/92-specifika-socialni-prace-respektujici-genderovou-sexualni-a-vztahovou-rozmanitost-cast-2/file>
26. PETRÁK, Milan. Netflix a politická korektnost: Když černí herci hrají bílé aristokraty. Reflex [online]. 2021 [cit. 2023-05-20]. Dostupné z:
<https://www.reflex.cz/clanek/komentare/104797/netflix-a-politicka-korektnost-kdyz-cerni-herci-hraji-bile-aristokraty.html>
27. PILGRIM, David. Nigger and Caricature [online]. Ferris.edu, 2001-09, rev. 2012 [cit. 2023-05-19].
Dostupné z: <https://jimcrowmuseum.ferris.edu/caricature/>
28. Jak mluvit a psát o lidech a s lidmi s postižením. Veřejný ochránce práv ČR [online]. 2020 [cit. 2023-06-02].
Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/CRPD/Doporuceni/6-2020_doporuceni_media.pdf

29. VENCLÍK, Milan. Začleňování osob s tělesným postižením do společenského a pracovního života [online]. 2016 [cit. 2023-06-11].

Dostupné z: https://www.komora-socialnich-podniku.cz/wp-content/uploads/2017/05/brozura_zaclenovani_osob_s_telesnym_postizenim.pdf